שַׁבָּת קֹדֶשׁ

אדער

חַיָה שְׁמַעְיָה.

היסטארישע אפערעטע אין 4 אקטען.

פון ז. פיינמאן.

פּרייז 30 קאָפּ.

270

שַׁבָּת קֹדֶשׁ

אדער

חַיָה שְׁמַעְיָה

הִיסְטָארִישֶׁע אָפֶּערֶעטֶע אִין 4 אַקְטֶען.

פרייז 30 קאפ.

וואַרשא תרס"ח

דרוק, נ. סטאַראָוואָלסקי, וואַרשא גענשא 18.

Шабот Кодеш

или

Хае Шмае

Историч. оперета 4-хъ дѣйствіяхъ

Варшава, 1908.

Тип. Н. Старовольскаго. Варшава, Гусья 18

פון

ז. פיינמאן.

יודישע
טהעאטער־ביבליאָטעק
№ 14.

די פֶּערְזָאנֶען:

פִּילִיפּ דֶער עֶרְשְׁטֶער: קעניג פון שפאַניען

גְרַאף אַמְבְּרָאזִי: זיין לייב־אַרצט

פֶּערְנַאנְדָא דֶע קַאסְטִילְיֶען: גוטס־בעזיצער, גראף

הֶעלֶענַא: זיין שוועסטער

אַלְוַוארֶעץ: דינער ביי פערנאַנדא

ר׳ לֵייבּ סְפַּרְדִי׳

שׁוֹשַׁנָה: זיין טאָכטער

יָאזֶעף: איהר חתן

חַיָה: |
שְׁמַעְיָה: | דינער ביי ספרדי

יעֶנער, יודען א. ז. וו.

די זאַך קומט פאָר אין שפאַניען.

ערשטער אקט.

אַ פריעכטיגער גאָרטען בײַ פערנאַנדא. דער גאָרטען פערפוצט מיט לאַמטערנען, לינקס אַ טהיר פון פאַלאַסט, רעכטס אַ גרויסער טראָהן. דער אָרקעסטער שפּילעט דעם מאַרש פאָרטאָ. נאָך אַ פויזע ערשיינט אַלוואַרעץ אויף דער ביהנע, קוקט אין אַלע זייטען, זיפצט, מוזיק שפּיעלט פּיאַנא.

אלוואַרעץ: ווי שעהן ווי געשמאַקפאָל איך האָב דאָס אַלעס אײַנגע־ריכטעט, וועט עס ווענינסטענס דער יונגער גרעפין געפעלען? (זיפצט) האַ! האַ! ערשט נעכטען האָב איך זי דאַכט זיך אויף מײַנע הענד געטראָגען, אָט אַזאַ פּיציעניונקעלע געוועזען, און אָט פֿײַערן מיר שוין איהר 20 יעהריגען געבורטס־טאָג. אָבער וואָס העלפט דאָס, אַזוי רײַצענד, אַזוי שעהן, אַזוי געבילדעט; איהר ברודער דער גנעדיגער גראַף פון קאַסטיליען איז דער רײַכסטער מאַן אין שפּאַניען, צו איהרע פיס ליעגען פירסטען און פרינצען, אָבער זי וויל מיט קײנעם ניט הײַראַטהען. אונגליקליכעס קינד! דער אַלטער אַלוואַרעץ ווײַסט דײַן געהײמניס, דײַן לעהרער, דער יודע, יאָזעף!!! אָ הײליגע מוטער גאָטעס, וואָס פאַר אַ אומגליק... האַ, זי קומט! (פון פאַלאַסט קומט אַרויס העלענא רייצענד געקליידעט, אַלוואַרעץ פערשטעלט איהר דעם וועג מיט אַ בוקעט) צו דײַן געבורטס־טאָג מײַן טײַערע גרעפין, האָב איך דיר דיעזען בלומען־בוקעט געבראַכט פון 20 ליליען, אַזוי רײַן זאָל זײַן דײַן יונגעס הערץ און אַזוי בליהען זאָלסטו ווי דיעזע בלומען...

העלענא: בלומען?.. רײַנע אונשולדיגע בלומען? פאַר מיר? גוטער אַלוואַרעץ, מײַן אײנציגער אַלטער פרײַנד. אין מײַן הערצען וואַקסען דערנער, גיפטיגע דערנער, אוי איך בין אַזוי אומגליקליך (וויינט אויף זיין ברוסט).

אלוואַרעץ: אוי, וויין ניט, וויין ניט, איך וועל דאָס ניט אויס־האַלטען, זעה, טײַערע גרעפין! די שעהנסטע, די רײַכסטע, די גליקליכסטע פון אונזער לאַנד.

העלענא: די גליקליכסטע? (וויינט) אוי מײַן פרײַנד, דו ווײַסט ניט, דו ווײַסט ניט!!!

אלווארעץ: איך ווייס ניט? איך? אזא אלטער גנב ווי איך בין, ווייס ניט? א הייליגער פעטרוס! נאך איידער איך בין געבארען געווארען האב איך דאך שוין געוואוסט, וואס אויף דער וועלט געהט פאר, אבער דאס ווארט דארפסטו אויף דיינע ליפען ניט ברענגען.

העלענא: (בעז) איך דארף ניט? איך? ווער וועט מיך דערין הינדערן? ווער פרעג איך?

אלווארעץ: שריי דאך ניט אזוי מיין קינד, דיין ברודער, דער הערר גראף... דאך זעה גנעדיגע גרעפין, דרויסען איז א גאנצע מאסע פערזאמעלט, וועלכע קומען דיך צו גראטולירען צו דיין געבורטס־טאג, זאל איך זיי אריין־לאזען?

העלענא: געוויס! און פאר דיינע בלומען דאנק איך דיר פון גאנצען הערצען, ליעבער אלטער פריינד.

אלווארעץ: (רופט) קומט אריין מיינע דאמען און הערען, קומט אלע אריין (אויפטריט כאר).

איינער: עס לעבע די גרעפין העלענא!

אלע: הורראַ! הורראַ!

כאר:
מיר ווינשען דיר אלע א לאנגעס לעבען,
גליק, געזונד און אויך זעהר פיעל שטרעבען.
לעבע לאנג הארפען קלאנג
לעבע לאנג, יא לעבע לאנג.

2 דאמען:
פון דעם וואלד דעם זיסען
וואס קוואלען וואסערלאך דארט פליעסען,
דיר צו געניסען
פאן דעם דופט דעם זיסען,
בליהען זאלסטו ווי זיי
בליהען ווי זיי.
דיין יוגענד, דיין יוגענד
זאל זיין ווייס ווי שניי.

2 מענער:
מיר ברענגען דיר פיעל פרוכטען
פאן די גערטנער ריינסטע,
מיר ברענגען דיר פיעל טרויבען
אלעס פון די פיינסטע
ווי געשמאק און ווי זיס
און ווי אויך פון די שענסטע,
דאס לייגען מיר צו דיינע פיס.

כאר: מיר ווינשען א. ז. וו.

2 דאמען: אויך דער אַרדעל און די יוגענד
קאָממען וויר דיר צו בעגריסען
אַך ווי שעהן דו ביסט און ווי רייצענד
זאָלסט דאָפיר נור גוטס געניסען.
מיר בעגריסען מיט געזאַנג
אַלע דיך דאָ אַצונד.
יאַ, מיר ווינשען אַז דו זאָלסט לעבען לאַנג,
אַך דו ערדעלעס פירסטען קינד.

2 מענער: פון אונזער לאַנד
פון אונזער לאַנד
ביסטו דאָך דאָס שעהנסטע קינד.
יאַ נאָר לעבען, יאַ נאָר לאַכען
גליקליך זיין נאָר ווי אַצונד:
יאַ נאָר לעבען, יאַ נאָר לאַכען
ביסט ביי אונז דאָס שעהנסטע קינד.

באר: מיר ווינשען א. ז. וו.

2 דאמען: סקולפטור אונד קונסט
פון דעם גאַנצען לאַנד
צו בעטראַכטען דיך קאָממען וויר,
די אַלע קונסטע מיט איינעם באַנד
האָט די נאַטור פעראייניגט אין דיר.

1-טע: ווען איך וועל מאַהלען
בליק איך אָן דיר,

2-טע: דיינע רייצענדע פאָרמען
העלפען אויך מיר יאַ.

בידע: סקולפטור אונד קונסט
פון דעם גאַנצען לאַנד
צו בעטראַכטען דיך קאָממען וויר,
די אַלע קונסטע מיט איינעם באַנד
האָט די נאַטור פעראייניגט אין דיר.
דרום לעבע לאַנג, דרום לעבע לאַנג,
דרום לעבע לאַנג מיט האַרפען קלאַנג.

באר: מיר ווינשען אַלע אַ לאַנגעס לעבען
גליק, געזונד און אויך פיעל פריידען.
לעבע לאַנג, האַרפען קלאַנג
לעבע לאַנג יאַ לעבע לאַנג.
האָך זאָל לעבען אונזער גרעפין ווינשען מיר
מיט פריידע גראַטולירען קאָממען אַלע היער,
יאַ בעגריסען מיט געזאַנג

אונד מיט שעהנען האַרפֿען קלאַנג
ווינשען אַלע יעצט
דו ביסט בײַ אונז געשעצט
יאַ בעגריסען מיט געזאַנג
אונד מיט שעהנען האַרפֿען קלאַנג
האָך זאָלסטו דאָ לעבען
יאַ לעבען נאָר לאַנג.

דאמען: גראַטולירען דיך צו דײַנעם פֿעסט
מענער: קאָממען וויר אַלע דײַנע געסט
דאמען: צו דײַן געבורטסטאַג ווינשען דיר געזונד
יאַ נאָר לײַכטען ווי שטערען
ווינשען מיר דיך גערן
דו ביסט דאָך דאָס שעהנסטע
פֿירסטען קינד, פֿירסטען קינד!
דרום שרײַט אַלע. וויוואַט!
איהר אַלע ליעבע לײַט
גליקליך לעבען זאָל גאָט איהר געבען
דאָס איז דעם מענשענס שטרעבען, יאַ.
הורראַ, הורראַ, נאָר מיט געזאַנג
הורראַ, הורראַ, מיט האַרפֿען קלאַנג
הורראַ, הורראַ, די גרעפֿין לעבע לאַנג
הורראַ, הורראַ, מיט האַרפֿען קלאַנג
הורראַ, הורראַ, ווינשט אַלע לעבען
יאַ לעבען לאַנג, לעבע לאַנג.

אַלע מאַרשירען אַב.

העלענא: (בלייבט מיט'ן קאָפּ צווישען די בלומען) מײַן האַרץ איז וויסט, לײַדיג און פֿערשלאָסען פֿאַר יעדע פֿרײַדע, דיזע אומגליקליכע ליעבע פֿערצערט מיך, אָ יאָזעף! יאָזעף! אַלע שפּראַכען דער וועלט ביסטו מעכטיג, נור די שפּראַכע דעם הערצענס ווילסטו ניט פֿערשטעהן, מײַן האַרץ ווערט צעררייסען און ער זעהט ניט, עס פֿערבלוטעט און ער וויל מײַנע לײַדען ניט בעגרײַפֿען. אָ מײַן הערץ! מײַן הערץ! (אויפטריט אַלוואַרעץ).

אַלוואַרעץ: גנעדיגע גרעפֿין!

העלענא: וואָס ווילסטו דאָ?

אַלוואַרעץ: סוזאַנאַ די טאָכטער פֿון דעם העררן אַרענדאַטאָר וויל דיך זעהען.

העלענא: זי זאָל קומען (אַלוואַרעץ אַב). זי איז דאָ? זי, די בּרוּט פֿון מײַן געליעבטען יאָזעף? יאַ, זי איז מיט איהם פֿער-

לאָבט, אָבער ניט פֿערהייראַטעט, אין הייראַטען דאָס זאָלען זיי ניעמאַלס! ווי אַגערייצטע לעווין וועל איך מיט איהר אום דיזע ליעבע קעמפפען. מיינער איז ער און מיינער זאָל ער בלייבען אָדער צוזאַמען מיט מיר אונטערגעהן (הינטער די קוליסען זינגט שושנה):

שושנה: איך קאָם מיט מיין ווילען פריי,
צייגען ווי איך בין איהר טריי
די עדעלע פירסטין
זעגנען אונד גראַטולירען צום פעסט
דריקען איהר פריינדליך די האַנד
רעדען מיט איהר ביינאַנד, זיי געגריסט

(אויפטריט שושנה מיט בלומען, קניעט):

העלענא: (בעטראַכט זי) נון, וואָס פיהרט דיך צו מיר?

שושנה: איבערפילט פון פרייד איז מיין הארץ אין דעם היינטיגען טאָג, ווען מיין גנעדיגע גרעפין פייערט איהר געבורטס-טאָג, נאָך גרעסער וועט מיין פרייד זיין, ווען זיי וועלען מיין קליינעס געשענק אָננעהמען.

העלענא: (נעהמט די בלומען) דאַנקע! האָסטו זאָנסט נאָך איינע ביטטע?

שושנה: יאַ גנעדיגע גרעפין, אָבער נישט פאַר מיר, נור פאַר אַ אַנדערן.

העלענא: ווער איז דער אַנדערער?

שושנה: מיין פאָטער, גנעדיגע גרעפין! איהר ווייסט דאָך וואָס פאַר אַ עדלער צערטליכער גוטער מענש מיין פאָטער איז, ער האַלט די אַרענדע פון אייער גנעדיגען ברודער שוין זייט אַזוי פיעל יאָהרען. נון איז ער דורך פערשיעדענע ספעקוליאַציאָנען פעראומגליקט געוואָרען. יעצט קומט אויך באַלד דער טערמין די רענטע צו צאָהלען. גנעדיגע גרעפין, אויף מיינע קניע בעט איך אייך, אייער ברודער, דער גנעדיגער הערר גראַף דראָהט אונז פון דעם דאָרף צו פעריאָגען, ווען מיין פאָטער וועט איהם ניט פינקטליך צאָהלען, אייער וואָרט גילט ביי איהם מעהר ווי אַלץ אין דער וועלט, בעט איהר דעם גראַף, די רענטע אויף איינינע מאָנאַט צו פערשיעבען, און מיר אַלע וועלען אייך אייביג דאַנקבאַר בלייבען.

העלענא: מיט דיין ביטטע, מיין קינד, מוסטו זיך צום גראַף פער-זענליך ווענדען, איך האָב אין די זאַך ניכט'ס צו זאָגען... דאָך וואַרט! איך וואָלט דיך ראַטהען, שיק דיין ברויטיגאַם יאָזעף, איהם ליעבט מיין ברודער זעהר, און איהם, דענק איך, ווירד ער געוויס ניט ענטזאָגען.

שושנה: יאַ גנעדיגע גרעפין, איך אַליין האָב מיין פֿאַטער דיעזען ראַטה געגעבען (פֿערשעמט) מיין פֿאַטער וויל אָבער ניט דורכאויס, אַז יאָזעף זאָל ערפֿאַהרען ווי שלעכט עס געהט אונז יעצט.

העלענא: (שפּאָטיש) חאַ, חאַ, האַ! אָ! אַזוי! איהר האָט מורא איהם אייער לאַגע צו ענטדעקען, דאַמיט ער זאָל זיין וואָרט ניט ברעכען און דיך פֿערשטויסען?! נאַרישעס מיידעל! ער וועט דיך פערשטויסען, ווייל ער פֿון אַ אַנדערער ביז צום וואַהנזין געליעבט ווירד.

שושנה: גרעפין!

העלענא: און דעם אמת זאָגענדיג, ליעבט אויך יאָזעף איין זאָלכעס מיידעל, וועלכע פֿערדיענט טאַקי זיין ליעבע.

שושנה: גאַנץ געוויס, ווען איך וואָלט זיין ליעבע ניט פֿערדיענען, וואָלט ער מיך אויך נישט געליעבט.

העלענא: ביסטו טאַקי אַזוי נאַאיוו? אָדער דו פֿערשטעהסט ניט וואָס איך האָב דיר געזאָגט? דיין יאָזעף ליעבט אַנ'אַנדערע, אַ רייכערע און אַ בעסער מיידעל אַלס דו ביסט.

שושנה: ס'איז אַ ליגען! מיין יאָזעף איז ניט פֿעהיג אַזאַ פֿער־ברעכען צו בעגעהן.

העלענא: מיך רופֿסטו ליגנערין?! מיך? יודין, ווייסטו צו וועמען דו רעדסט?!

שושנה: יאַ איהר זענט מיין העררין, מיט מיר קענט איהר טהון וואָס איהר ווילט, אָבער מיין עדלען יאָזעף צו פֿערליימ־דען וועל איך קיינעם ניט ערלויבען, קיינעם ניט!!! און יעצט גנעדיגע גרעפין לאָזט מיך געהן, איך וועל דעם העררן גראַף אויפֿזוכען אום איהם מיין ביטע פֿאָרצולעגען.

העלענא: איך וואַרנע דיך מעדכען, מיין ברודער איז געלד־גיעריג און שטרענג, דיין בעטען וועט איהם אויף דאָס העכסטע ערצירנען, דאָך ווען דו ווילסט עס, בלייב דאָ, איך וועל איהם באַלד אַריינשיקען (געהט ביז צום טהיר, קעהרט זיך באַלד צוריק). אַך יאַ, איך האָב דיך נאָך נישט רעכט געזעהן, מען זאָגט אַז דו זאָלסט זיין אַ זעלטענע שענהייט, קום נעהנטער (עס געשיהט) הם... ציםליך שעהן אָבער נאָר ניט אינטערעסאַנט, פֿוי! קיין לעבען, קיין ליידענשאַפֿט, קיין פֿייער... ניין מעדכען, דו ביסט קיינע געפֿעהרליכע ריוואַלין... חאַ, חאַ, חאַ, ניין, ביי גאָט נישט געפֿעהרליך (אַב).

שושנה: (אַליין) וואָס וויל זי פֿון מיר? פֿאַר וואָס לאַכט זי אַזוי גיפֿטיג? זי איז דאָך שטענדיג געוועזען אַזוי גוט צו אונז? האַ, איך הער דער גראַף קומט, גאָטעניו, איך בעט דיך דערוועק זיין הערץ, דען מיין צערטליכער טייערער פֿאַטער וועט דאָס אומגליק ניט איבערטראָגען. (אויפֿטריט פֿערנאַנדאָ).

פערנאנדא: (בעמערקט איהר ניט) יאַ, עס איז ענטשלאָסען, ער מוז פאַלען! שטירצען! און זיין נאַכפאָלגער בין איך, איך דער לעצטער שפּראָצלינג דעס הויזעס קאַסטיליאַ. (דערזעהט איהר) האַ סוזאַנאָ? ווי געהט עס דיר, רייצענדעס מעדכען? וואָס מאַכסטו דען היער? האַ, איך ווייס דו האָסט מיר געווים די רענטען געבראַכט. (זעצט זיך אויפ'ן טראָהן).

שושנה: (צומישט) ניין! יאַ... גנעדיגער הער גראַף (קניעט) עבען וועגען דער רענטע בין איך געקומען צו אייך (וויינט) איך בעט אייך, איהר ווייסט וואָס פאַר אַ אָרדענטליכער עדלער מענש מיין פאַטער איז, ער וועט אייך די רענטע מיט דעם גרעסטען דאַנק צאָהלען, נאָר יעצט, גראַדע יעצט איז עס איהם אונמעגליך, זייט אַ גוטער, מאַכט אונז ניט נאָך מעהר אונגליקליך, וואַרט אונז נאָך אַ פּאָר מאָנאַט, מיין פאַטער האָט אויך שולדען צו קאַססירען, טהוט אונז דעם געפאַלען גנעדיגער הער גראַף, און מיר וועלען שטענדיג פאַר אייך גאָט בעטען.

פערנאנדא: דו ביסט אַזוי אויפגערעגט מיין קינד (געהט אַרונטער פון טראָהן) שטעה אויף, ווײן ניט, ביי גאָט, שאַדע אום דיינע שעהנע הימעלס־בלויע אויגען.

שושנה: איהר זייט אַזוי גוט, אַזוי עדעל, איהר וועט אונז דעם קליינען געפאַלען טהון?

פערנאנדא: דו ווייסט מיין קינד, עס איז אַ ריזיגע סומע און איך האָב שוין גענוג געוואַרט, איך זעלבסט נויטיג זיך יעצט אין געלד, מיין עהרען־וואָרט מעדכען, איך קאָן ניכט לענגער וואַרטען.

שושנה: (וויינט) אוי מיין אונגליקליכער פאַטער, ער וועט עס ניט אויסהאַלטען, ביי די יאָהרען פערטריבען צו ווערען פון דעם אָרט וואו מיר האָבען אונזער גאַנצעס לעבען פערבראַכט (שלוכצט).

פערנאנדא: נור ניט פערצווייפלען מיין קינד, נאָך גיעבט עס אַ אויסוועג.

שושנה: (פריידיג) זאָגט! זאָגט! שנעלער הערר גראַף, זאָגט!

פערנאנדא: (גלעט איהר) אָה דו זיסעס קינד, ווילסטו מיר גוט זאָגען פאַר דיין פאַטער, דאַן... חאַ, חאַ, חאַ... דאַן וואַרט איך אַזוי לאַנג ווי לאַנג דו ווילסט (העלענא לוישט די גאַנצע צייט זייער געשפרעך).

שושנה: איך זאָל גוט זאָגען? איך? איז מיין וואָרט בעסער אַלס מיין פאָטער'ס? איך פערמאָג גאָר נישט מעהר אַלס מיין טוגענד.

פערנאנדא: און דאָס איז פיעל מעהר ווערטה אַלס געלד, דאַרום זאָג איך, ווען דו ועסט מיר דיין טוגענד צו זיכער־

הײַט געָבען, זאָ וויל איך מיט דעֶר רעֶנטע וואַרטען, אָדעֶר נאָך מעֶהר, איך וויל אײַך די רעֶנטע גענצליך שעֶנקען. נון, זאַגע קינד, קען איך נאָך עֶהרליכֿער האַנדלען ?

שושנה : אָבעֶר איך פֿעֶרשטעֶה אײַך ניט, העֶרר גראַף ?

פערנאנדא : (מעהר ליידענשאַפֿטליך) קום, קום מײַן קינד, זײַ דאָך ניט אַזוי נאַאיוו, דיר איז עס יאַ בעֶקאַנט, דאָס שוין זײַט אײַנעֶר צײַט לאַנג האָסטו מײַן העֶרץ געֶפֿאַנגען, הימלישעֶס מעֶדכֿען, איך ליעבע דיך, איך פֿעֶרגעֶטעֶרע דיך, איך וויל דיך גליקליך מאַכֿען.

שושנה : (אַפּאַרט) וועֶה מיר ! (לויט) אַבעֶר גנעֶדיגעֶר העֶרר גראַף, איהר ווײסט דאָך, אַז מײַן האַרץ געֶהעֶר ניט מעֶהר צו מיר, איך בין דאָך שוין פֿעֶרליעבט.

פערנאנדא : פֿעֶרליעבט ? דומהײטען ! וואָס איז די ליעבע פֿון אַ יודען, אַ בעֶטלעֶר. סוזאַנאַ, דיך ליעבט פֿעֶרנאַנדאָ פֿון קאַסטיליאַ, דיך ליעבט דעֶר גרעֶסטעֶר מאַן שפּאַניעֶנס. מעֶדכֿען, מײַן העֶרץ ווירד פֿעֶרציטעֶרט פֿון ליעבעֶס-פֿלאַמען, וועֶר מײַנע און איך וועֶל דיך מאַכֿען פֿאַר אַ גרעֶפֿין, פֿאַר אַ קעֶניגין, דו זאָלסט די גליקליכֿע פֿרוי ווערען, און דיך בענײַדען זאָל די גאַנצע וועֶלט.

שושנה : איהר אַלײן, העֶרר גראַף, האָט עֶבען געֶזאָגט, וואָס פֿאַר אַ ווערטה האָט די ליעבע פֿון אַ יודען אַ בעֶטלעֶר און אַס עֶנדרע בעֶטעֶלט איהר די ליעבע פֿון אַ יודין... נײן העֶרר גראַף, דאָס איז ניט קײן ליעבע, נור ליידענשאַפֿטען אַ פֿעֶרלאַנגען פֿון דאָס אויפֿקאָכֿענדע בלוט, דאָס איז אַזאַ ליעבע וואָס ווערט אין אײן אויגענ-בליק געֶבוירען, און אין צווײטען—פֿעֶרלאָרען, אָבעֶר די ליעבע פֿון דעֶם בעֶטלעֶר, זי לײַכֿט אויביג, און די ליעבע וועל איך ניט פֿאַרבײַטען פֿאַר קײַנע שעֶטצע דעֶר וועֶלט.

פערנאנדא : ווי ? האָב איך רעֶכֿט געֶהעֶרט ? דו עֶנטזאַגסט מיר ?

שושנה : איז דאָס מײַן שולד, ווען איהר פֿעֶרלאַנגט פֿון מיר גאַנץ אונמעֶגליכֿעֶס.

פערנאנדא : (איראָניש) אונמעֶגליכֿעֶס ?! אונמעֶגליכֿעֶס ?! חַ,חַ, חַ, יאַ מיר וועֶלען זעֶהן; הײַנט נאָך זאָלט איהר פֿון מײַן גוט פֿעֶרטריבען ווערען, דו, דײַן פֿאַטעֶר, דײַן ברײטיגאַם, אַלע... אין דעֶר גאַנצען געֶגענד וועֶל איך בעֶפֿעֶהלען דאָס ניעמאַנד זאָל זיך וואַגען אײַך שוץ צו געֶבען, אין די וויסטע וועֶלדעֶר זאָלט איהר אַרום אירען, די ווילדען טהירען פֿרײַז געֶגעֶבען, דאַן זאָלסטו ווי אַ וואָרם צו מײַנע פֿיס ליעגען און מיר זאָגען אויב איך פֿעֶרלאַנג אונמעֶגליכֿעֶס.

שושנה : עֶס איז אָמת העֶרר גראַף, איהר קעֶנט אונז פֿעֶריאָגען

איהר קענט אונז פערהונגערן, אבער איהר זענט דאך אין אירטהום, ווען איהר מיינט מיך דאדורך צו געווינען.

פערנאנדא: אבשייליכע, יודין! די נידערטרעכטיגסטע פון מיינע מעטרעסינען זאלסטו ווערען.

שושנה: גענוג, הערר גראף! ווייטער ערלויב איך אייך ניט, אזוי מיט מיר צו רעדען, איך בין א טאכטער פון דעם יודישען פאלק, א קינד פון דעם פאלק, וואס האט שטענדיג זיין לעבען נעאפפערט פאר דעם ריינעם זיטליכען פאמילען־לעבען, און אזא טאכטער וועט ניט צאהלען איהר טאטענס חובות מיט איהר טוגענד. אונזער שיקזאל איז ביי גאט אין די הענד, זיין ווילען זאל געשעהן (אב).

פערנאנדא: פערדאמטעס הארטנעקיגעס געזינדעל, איהר זאלט מיר געדענקען (רופט) אלווארעץ! אלווארעץ! (אויפטריט העלענא).

העלענא: וואס איז געשעהן ליעבער ברודער? דו שיינסט אזוי אויפגערעגט צו זיין.

פערנאנדא: ווארהאפטיג! דאס פערדאמטע יודענגעזינדעל, די רעגען מיך אויף, נאך דעם דער טערמין שוין 5 טעג פאראיבער זינד, שיקט ער יעצט זיינע טאכטער איך זאל איהם נאך איינינע מאנאטווארטען, הא! קיינע מינוטע לענגער! נאך היינט זאל קיין איינציגער פון זיי מיין באדען בעטרעטען.

העלענא: אבער זיי דאך ניט זא הארט, עס האט נאך צייט.

פערנאנדא: קיינע מינוטע לענגער—זיי האבען עס יעצט מיט מיר צו טהון און די זאלען מיך קענען לערנען (אב).

העלענא: יא זא איז עס, מיין ברודער ליעבט די ברוט, און איך דעם ברויטיגאם, זי מוז איינע מעטרעסע ווערען, און יאזעף בלייבט מיינער; אבער איך מוז טראכטען ער זאל זיי אויס דעם דארף ניט פערינאגען, זאנסט געהט יאזעף אויך מיט און דאס דארף ניט זיין. (אויפטריט יאזעף) אה! ווילקאמען! זייט מיר טויזענד מאל ווילקאמען, מיין טייערער פריינד און לעהרער.

יאזעף: עדלע גרעפין, נימט מיין איניגסטע גראטולאציאן צו אייער געבורטס־טאג, 20 יאהר צוריק אין דעם היינטיגען טאג האט די נאטור איהר שענסטעס ווערק נעשאפען און מעגען אלע פריידען דער ערדע אייך צוטייל ווערדען.

העלענא: איך דאנק אייך עדלער יאזעף, אבער דאס איז פאסט אונמעגליך, אלע פריידען דער ערדע זינד נאך קיין שטערבליכען צוטיילט געווארדען, איבערהויפט מיר, וועלכע איז אונמעגליך זעלבסט אין מיינען פריידענטאג.

יאזעף: אונמעגליך? ווארום דען?

העלענא: יאָזעף! העֶרר לעֶהרעֶר, פֿון אײַך וויל איך ניכט׳ס פֿעֶר־בעֶרגעֶן, יאַ, איך בין אומגליקליך, ווײַל איך בין האָפֿנונגסלאָז, יאַ, איך ליעבעֶ אָהנעֶ געֶליעבט צו ווערעֶן.

יאזעף: איהר ליעבט? האַ, געֶוויס איינעֶן גראַפֿעֶן, אָדעֶר איינעֶן פּרינצעֶן פֿון קעֶניגליכעֶן בלוט, דאָס איז רעֶכט, אַבעֶר זי זענעֶן זאָ שעֶהן, זאָ רײַצעֶנד און דאַצו די רײַכסטעֶ ערבין אין שפּאַניעֶן, זי זינד ניכט געֶליעבט? דאָס איז פֿאַסט אונמעֶגליך.

העלענא: יאָזעף! עדלעֶר פֿרײַנד, איהר זײַט ליבעֶראַל, איהר זײַט קלוג, געֶבילדעֶט, און אײַך וויל איך מײַן געֶהײַמניס ענטדעֶקעֶן, אײַך איז דאָך געֶוויס בעֶקאַנט, אַז אין די היסטאָרישעֶ שריפֿטעֶן פֿינדעֶן מיר די זעֶלטזאַמעֶ ליעבעֶ פֿון איינעֶר רײַצעֶנדעֶר פֿרוי צו איינעֶם אַרמעֶן יינגלינג, וועֶלכעֶן זײַנעֶ אייגעֶנעֶ ברידעֶר האַבעֶן צום שקלאַפֿעֶן פֿעֶרקויפֿט. וויסעֶן זי זײַן נאַמעֶן, אָדעֶר מוס איך עֶס איהנעֶן זאַגעֶן?

יאזעף: געֶוויס, זײַן נאַמעֶן וואַר „יאָזעֶף“, דעֶר זאָהן פֿון אונזעֶר פֿאַטעֶר „יאַקאָב“, וועֶלכעֶן „פּוטיפֿר“ האָט צום אויפֿזעֶהעֶר איבעֶר זײַן הויז געֶמאַכט, אונד זײַנעֶ טרײַלאָזעֶ גאַטין האָט איהם מיט איהרעֶ ליידעֶנשאַפֿט בעֶשטירמט.

העלענא: אונד פֿאָן דעֶר ליידעֶנשאַפֿט האָט זיך יעֶנעֶר „יאָזעֶף“ ענטריסעֶן, און האָט אויך רעֶכט געֶהאַט; דיזעֶר „יאָזעֶף“ אַבעֶר, וועֶלכעֶר שטעֶהט פֿאָר מיר, ווערט געֶליעבט, ביז צום וואַהנזין. יאָזעֶף! איך ווייס קיין אונטעֶרשיעד צווישעֶן רעֶליגיאָן, ראַנג און טיטול; דו האָסט מיך געֶלערנט, דאָס אַלעֶ מעֶנשעֶן זינד גאָטעֶס־קינדעֶר אונד ווערדעֶן פֿון איהם גלײַך געֶליעבט. יאָזעֶף! איך ווייס עֶס איזט ניכט פּאַסעֶנד איין מעֶדכעֶן זאָל איהרעֶ ליעבעֶ דעֶם מאַנעֶ אַנביטעֶן, אָבעֶר איך לײַדעֶ! איך לײַדעֶ זאָפֿיעל (קניעט) זי, די ליעבעֶ ווייס קיינעֶן שטאַלץ, אין שטויב ליגט די גרעֶפֿין אונד ביטעֶט אום דײַנעֶ ליעבעֶ.

יאזעף: איהר ערשרעֶקט מיך, טײַעֶרעֶ גרעֶפֿין, אום גאָטעֶס ווילעֶן, פֿעֶרגעֶסט איהר אײַעֶר ראַנג, אײַעֶר שטאַנד? בעֶדעֶנקט, איבעֶר־לעֶגט גרעֶפֿין, און זי ווערדעֶן זעֶלבסט אײַנזעֶהן, דאַס עֶס איינעֶ זאַכעֶ דעֶר אונמעֶגליכקייט איזט.

העלענא: אונמעֶגליך? האַ, איך אונגליקליכעֶ, זאָ מוס מײַן העֶרץ עֶוויג בלוטעֶן, יאָזעֶף! געֶליעבטעֶר מײַנעֶם העֶרצעֶנס!

(אויפֿטריט פֿערנאַנדא, ערשיינט ווי זי קניעט).

פֿערנאנדא: ווי זאָל איך עֶס גלויבעֶן? די גרעֶפֿין פֿאָן קאַסטיליעֶן אויף די קניעֶן פֿאַר איינעֶם ניכטס־ווירדיגעֶן יודעֶן!

העלענא: (ערשראָקען) ברודעֶר איין וואָרט!

פערנאנדא: אויף דיין צימער מעדכען, מיט דיר ווערדע איך שפעטער רעדען.

העלענא: אָ מיין גאָט! מיין גאָט! (אב).

פערנאנדא: זאָ יודע! דעסהאלב האבע איך דיך אין מיינעם הויזע אויפגענאָמען, דיך אַלס מיינען פריינד בעטראכט, וויל דו מיינע שוועסטער אונטערריכטעט האסט, אבער דו האָסט דאבייא די געלעגענהייט בענוצט איהר קאָפּ צו פערטומלען, און זי צו זאָלכעם לייכטזין בערעדען.

יאזעף: עס איזט ניכט וואהר, איך האבע ניעמאלס די גרעפין צו אירגענד איינעם לייכטזיניגען שריט בעוועגט.

פערנאנדא: וועלכע שפראכע פיהרסטו געגען מיר, דו עקעלהאפטער וואורם, דו ניעדריגער יודע?!

יאזעף: ווער היער איין עקעלהאפטער וואורם איזט, איזט איינע פראגע, אויך דאס וואָרט יוד בעשעמט מיך ניכט, אבער ניעדריג דאס בין איך ניכט, אונד איך ביטע איין הערר גראף, מעסיגט אייערע וואָרטע, דען גראָבהייטען ווערדע איך מיר זאָגאר פאָן דעם שטאָלצען גראפען ניט געפאלען לאסען.

פערנאנדא: מעסיגען? איך? דו ווירסט מיר דיקטירען ווי צו רעדען? דו? הינאוס! הינאוס, אָדער איך ווערדע דיך ווי איינען הונדע... (יאָזעף שלאָגט איהם איבער די רעד).

יאזעף: גענוג!! קיין וואָרט מעהר הערר גראף, אָדער ביי מיינער עהרע איהר צווינגט מיך צו פערגעסען דאס איך בין אין איהרעם הויזע. איהר בעפאלט מיך גראדע ווי איינען, דעם מען אין איינער שענדליכער טהאט ערוואכט האט, אבער איהר זייט אין אירטהום, אַלס דאס גנעדיגע פריילין זיך פערגעסען האט, וואר איך דער יעניגע דער זי אן איהרען ראנג און שטאנד ערינערטע, עס איזט איבערהויפּט לעכערליך מיך אין זאָ וואס צו בעשולדיגען. איך בין יא דער ברייטיגאם פאָן דעם עדעלסטען בעסטען מעדכען דער וועלט, מיינע ליעבע צו איהר איז זאָ גראָס, דאס איך ווערדע זי ניכט פערשטויסען, אום קיינער פרוי דער וועלט, יא, אום קיינער, מאג עס אויך די שטאָלצע גרעפין העלענא זיין (אב).

פערוואנדלונג

שמעיה חיה אריינלויפענדיג.

חיה: וואָס לויפסטו אזוי שמעיה?

שמעיה: שריי ניט אזוי חיה!

חיה: אז נאָך־געהן זאָל איך נאָך דיין לְוָיָה

שמעיה: פריהער קומסטו אין דער רייהע.

חיה: הער דיך אויף צו באַרכֿענען פּאָעט מײַנער.

שמעיה: וואָס טויג אַ מאַדאַם אָן אַ גראַם, און וואָס טויג אַ שמעיה אָן אַ חיה.

חיה: שמעיה, האָסטו מיך ליעב?

שמעיה: ביז אין גריב.

חיה: ווּעסט מיר געבען אַ שבועה?

שמעיה: אויך מיר אַ מציאה.

חיה: און איך וועל האָבען די גאַנצע דעה?

שמעיה: דאָס שווער איך דיר ביי מיין לינקער פּאָה.

חיה: שוין ווידער מיט'ן גראַם?

שמעיה: כּדי אַלע זאָלען הערען בקול רם.

חיה: לאָז שוין זיין גענוג.

שמעיה: נאָ, שווייג איך.

היה: אָט אַזוי, אַצונד זאָג מיר שמעיה לעבען, וואָהין לויפסטו? האַ?

שמעיה: אַדרבה, ווי אַהין לויף איך?

חיה: (בייז) איך פרעג דיך דאָך ווי אהין לויפסטו?

שמעיה: האַ? וויא איך לויף? וואָס דאַרפסטו שרייען, אָט זאָג איך דיר שוין, דאָס הייסט, ווי איך לויף?

חיה: נו יאַ ווי אַהין לויפסטו?

שמעיה: דאָס ווייס איך ניט.

היה: וואָס?!!

שמעיה: אַראָפּ זאָל דיר די נאָז

חיה: ווּעמען מיר?

שמעיה: ניין, מיין מאַמעס שנור.

חיה: נו, הער שוין אויף מיט די גראַמפּערלעך, און זאָג מיר ווי אַהין לויפסטו?

שמעיה: איך פערשטעה ניט, ביזטו טויב צו וועלכע שוואַרצע יאָהר, האָסט דען ניט געהערט, ווי דער גוטער ר' ליב ספּרדי, האָט מיר געהייסען איך זאָל צוזאַמען רופען אלע בעלי בתּים פון דער שטעדטל.

חיה: נאָ?

שמעיה: נאָ לויף איך.

חיה: שמעיה לעבען, וואָס מיינסטו דאַרף חיה, ר' ליבעלע?

שמעיה: אָט האָסטו דיר אַ יודענע, זי האָט שוין קיין צייט ניט, וועסט דאָך זיין אין שטוב, וועסטו שוין וויסען.

חיה: וואָס האַרט דיך אַז דו וועסט מיר פריהער אוים זאָגען?

שמעיה: אוי, ניט געדאַכט זאָלט איהר ווערען, הער! ביי ר' ליב ספּרדי געפינט זיך אַ גאָלדען קעסטעלע פערהאַתמעט און

פֿערזינגעלט נאָך פֿון זײַן עלטער־זיידען, אין דער צוואה שטעהט געשריבען, אַז דאָס קעסטעלע זאָל איבער־געגעבען ווערען פֿון איין ספרדי צום אַנדער׳ן, און אויפֿמאַכען טאָר מען דאָס ניט, סײַדען מען איז אין דער גרעסטער נויט, און אַזוי ווי ר׳ ליבעלען געהט יעצט זעהר שלעכט, וויל ער פֿאַר אַלע יודען איבער־לייענען די צוואה פֿון זײַן עלטער זיידען, און דאָס קעסטעלע אויפֿמאַכען. אַזוי מײַן איך. און אַצונד קום.

חיה: וואַרט נאָר אויס שמעיה, אַ גאָלדען קעסטעלע זאָגסטו, וואָס זשע מײַנסטו איז דאָרט דאָ?

שמעיה: אָט האָסטו דיר אַ פּריש געשעפֿט אויף אַ שעה, ווילדע חיה וואָס דו ביזט, פֿון וואַנען זאָל איך וויסען וואָס דאָרט איז דאָ? האַ?

חיה: וואָס זשע און ר׳ ליבעלע האָט זיך געקענט אײַנהאַלטען אַזאַ צײַט, און דאָס קעסטעלע ניט אויפֿמאַכען?

שמעיה: עס פֿערשטעהט זיך, ווען ער זאָל זײַן אַ יודענע וואָלט ער עס שוין פֿון לאַנג אויפֿגעמאַכט. הכלל ווילסטו געהן, צו ווילסטו שטעהן, דאָס האָט בײַ מיר גאָר קיין חן אָט וועסטו זעהן איך געה אַליין.

חיה: שטראָס גראָס מאַך מיר אַלעטניק, זאָג מיר שמעיה, וואָס האָלסטו עפּעס אין איין זאָגען גראַמען?

שמעיה: הערסטו מיר האָט אַפּילו יאָזעף געזאָגט, אַז מײַנע גראַמען זענען אויסגעצײַכענט, ער זאָגט אַז איך זאָל מיך נאָר אײַנאַרבעטען און איך קען מיט דער צײַט ווערען אַ בעהרימטער דיכטער.

חיה: אַזוי? אַ וואַ! זעהסטו, איך האַלט ניט אַזוי שטאַרק פֿון יודישע „כלי קודש״, אָט למשל נעם אַ רב און אַ גלח, ווי לעבט דער, און ווי לעבט דער צווייטער? אמת, יודיש רבנות טויג אויף קרבנות, אַ שוחט לעבט פֿון בדיקה און אַ שמש פֿון חלוקה, און אַ יודישער חזן איז במחילה אַ בלאָזען.

שמעיה: און פֿון דעסטוועגען איז דאָך בעסער צו זײַן אַ יוד, עפּעס אַ קלייניגקייט אַ יוד, אַ יוד איז אַ יוד, ווערט פֿון צרות קיינמאָהל ניט מיד, אין דער האַנד זײַן שטעקיל, אויף די פּלייצעס גאָטס פּעקיל, און אַזוי וואַנדערט ר׳ „יודיל״ און זינגט צו גאָט איין ליעדעל:

ער: די כלי קודש זענען אויף צרות
זי: די גוים לעבען ווי שׂררות.
ער: דעם רב קען גאָר פֿעהלען צום עסען
זי: דער גלח, ער האַלט אין איין פֿרעסען.

ער: דער חזן זינגט פֿײַן און לײַדעט נעבּיך כּײַן
זי: דער גלאָקציהער, ער גיסט אַרײַן.
ער: דער שמש זיך פּלאָגט
ער הונגערט און שווײַגט
זי: דער קלויסטער־מאַן פֿיעל אין זיך פּאַקט.
ער: דער יוד איז מרה־שחורה'דיג
הונגערט נעבּיך מורה'דיג
די נשמה האַלט איהם אויף, אוי, אוי!
זי: און די גוים שטרעבּען נאָר
מיט דעם חזר לעבּען נאָר
אָנצושטאָפּען זייער גוף.
ער: זאָג דו אַלײַן, וועלכעס איז שעהן.
ביידע: קײַן צווײַפֿעל ניט עס איז שעהנער דער יוד
רבּ יודעל אַ לידעל,
מעגסט זינגען ווי יעדער אײַנער
דײַן שײַנקײַט, דײַן רײַנקײַט
דײַן חכמה האָט נישט קײַנער
מיט דײַן גײַסט בּיזטו גרויס
בּיסט דער וועלט אַ לעהרער
מען שעצט דיך ניט
מען לאַכט דיך אויס
האָסט קײַן פֿעהלער
דאָך יוד שטאָלציר, קײַן מוטה פֿערליער.

II.

ער: דער מגיד זעהט אויס ווי אַ טויטער
זי: דער פּריסטער ווי אַ בּוריק אַ רויטער
ער: דער כּהן דעם פלאָגט נאָר דער הונגער.
זי: נאָר זאַט איז אַ גוישער זינגער.
ער: דער קלויזניק איז שטיל
נאָר תּורה איז זײַן ציעל.
זי: דער צײַלעמניק, ער זינדיגט פֿיעל.
ער: די זאָגערין זאָגט, זי יאָמערט און קלאָגט,
זי: די נאַניע אַ געצקע זי טראָגט,
ער: דער יוד איז דאָך די ערליכקייט
דאָך קומט איהם אָן מיט שווערליכקײַט
צו פֿערזאָרגען בּרויט פֿאַר זײַן געזינד, אוי, אוי!
זי: די גלחים שיכּערע, פֿאַר חזירים דיקערע
אָנצופּרעסען זיך געשווינד.

ער: זאָג דו אַליין, וועלכעס איז שעהן?
ביידע: קיין צווייפעל ניט, עס איז שענער דער יוד א. ז. וו.

(נאָך געזאַנג אָב).

פערוואַנדלונג.

(צימער ביי ספּרד'ן. אין מיט'ן אַ טיש, ביי דער וואַנד אַ קאַמאָד. ס'איז נאַכט. שושנה זיצט ביים פענסטער. יאָזעף קומט אַריין).

יאָזעף, שושנה.

יאזעף: מיין געליעבטע שושנה!
שושנה: (שפּרינגט אויף) אַך, דו ביסט עס מיין טייערער!
יאזעף: וואָס האָסטו זיך אַזוי ערשראָקען טייערע? דו זיפצסט?
שושנה: אַך געליעבטער, איך בין געזעסען דאָ, און מיין גייסט האָט אַרום געשוועבט דאָרט צווישען די מיליאָנען שטע־רענדלעך, איך האָב געטראַכט, ווי גוט, שטיל און רוהיג עס מוז דאָרט זיין, אָבער דיין שטיממע האָט מיך ערוואַכט, מיינע געדאַנקען האָבען זיך אומגעקעהרט אַהער וואו עס איז פינסטער און טרויעריג, און דערפאַר זיפץ איך.
יאזעף: וואָס אייגענטליך מאַכט דיך אַזוי טרויעריג געשטימט?
שושנה: טהייערער יאָזעף, דו ווייסט איך בין היינט געוועזען ביים גראף אין שלאָס...
יאזעף: איך ווייס, איך קום עבען פון דאָרט, פערנאַנדאָ פאָן קאַסטיליען, איז אַ שרעקליכער יודענ־פיינד, איך וויל דעם אָנקעל וואַרנען.
שושנה: אַך מיין אונגליקליכער טייערער פאַטער!!
יאזעף: נאָ, געטנוג מיין זיסע שושנה, דער מענש דאַרף זיין בטחון נישט פערליערען, איבערהויפּט דו ביסט נאָך אַזוי יונג, פאַר דיר זענען די זאָרגען און זייפצער ניט אין דער ריכטיגער צייט, די יוגענד דאַרף לעבען, לעבען אונד האָפּפען.

זי: אַך פאַר וואָס קומט אונז די פלאָגען פיעל
וואָס האָבען מיר דען פערבראָכען
ווי שרעקליך איז דעם שונא'ס האַנד
ווי גיפטיג איז זיין גצחון.
ער: דעם יודענס ליידען איז וויקליך גרויס
דאָך מוז ער דולדען און שטערבען

פֿון דער געפֿאַהר וועט ער אַרויס
און וועט זיין פֿיינד איבערלעבען.

...י: אַך, יאַ, נאָר מיט געדולד

ביידע: אין האָפֿנונג לעבט דער יוד איממער
ס'איז שוין געוועזען צייטען
וואָס וואַר פֿיעל שלימטער.

ער: דאַרום איך מיין

ביידע: געליעבטע דאַרפֿען מיר קיין האָפֿנונג פֿערליערען
געדולד קען צו אַלעס גוטען אונז פֿיהרען
מיר האָבען זיך צו טרייסטען
אונזער ליעבע איז דאָך אַ טרייסט, אַ גוטע,
און ווידער האָבען מיר אַ גאָט, אַ גוטען היטער.

ער: יאַ היטען וועט ער אונז.

זי: יאַ, היטען אונז, יאַ, יאַ, היטען וועט ער אונז

ער: יאַ, היטען אונז.

ביידע: אונזער ליעבע איז דאָך פֿעסט
האָבען מיר שוין פֿון דעם בעסט
יאַ, מיר האָבען פֿון דעם בעסט,
מיר זענען דאָך רייך, יאַ, יאַ.
נאָר צוזאַמען-געהן האַנד אין האַנד
וועט דאָך קיינער שטערען אונזער באַנד
אונזער ליעבע פֿיהרט צו אונזער ציעל אונד גליק.

זי: שרעק נאָר ניט געליבטער מיין.

ער: זאָלאַנג מיר וועלען נאָר צוזאַמען זיין,
עוויג זיין וועל איך נאָר מיט דיר.

ער: טהייערסטע, היילינגסטע ביזטו ביי מיר.

זי: טהייער ביזטו מיר.

ביידע: אונזער ליעבע איז דאָך פֿעסט
האָבען מיר שוין פֿון דעם בעסט
יאַ, מיר האָבען פֿון דעם בעסט
מיר זענען דאָך רייך, יאַ, יאַ.
נאָר צו זאַמען געהן האַנד אין האַנד
וועט דאָך קיינער שטערען אונזער באַנד,
אונזער ליעבע פֿיהרט צו אונזער ציעל אונד גליק.

ער: און אונזער גאָט

זי: וועט היטען אונז

ער: פֿון שונא'ס האַנד

זי: יאַ שטיצען אונז.
ער: זײַן זעגען אויך
זי: פֿון הימעל הויך.
ביידע: און ער װעט געבען באַלד
גליק אונד זעגען אונד הצלחה
געבען װעט אונז גאָט זײַן ברכה
מיר זאָלען אין פֿרײדען
לעבען זיך שעהן... אמן...

(נאָך געזאַנג אַב).

שמעיה (מיט יודען אונד פֿרויען).

אַלע: גוט נאָװינד, גוט נאָװינד!
שמעיה: זיצט, זיצט רבותי (געשיהט)
אײנער: װאו איז ר' ליבעלע?
שמעיה: ר' ליבעלע װעט געװיס באַלד קומען, און אַז ס'װעט זײַן צו קײַען, װעט איהר בענטשען מזומן (מען לאַכט) לאָז זײַן שטיל רבותי, ר' ליבעלע קומט (ס'קומט חיה מען לאַכט).
אײנער: װאָס איז דאָס שמעיה?
שמעיה: דאָס איז אַ װילדע חיה. אוי װי איך בין אַ יוד ר' ליבעלע קומט.

ר' ליב דערנאָך יאָזעף, און שושנה (אַלע שטעהן אויף).

ליב: אַ גוטען אָבענד אײַך אַלע!
אַלע: אַ גוטען אָבענד אײַך ר' ליבעלע!
ליב: זיצט, זיצט רבותי! איך דאַנק אײַך זעהר, װאָס איהר האָט ערפֿילט מײַן בקשה און זענט געקומען, זיצט. (אַלע זעצען זיך),
שושנה: אַ גוטען אָבענד דיר, טאַטעניו!
יאָזעף: גוטען אָבענד אָנקעל!
ליב: אַ גוטען אָבענד אײַך קינדערלעך (נעהמט אַרום שושנה). אַ גוטען אָבענד דיר מײַן טײַערע זיסע געצײַטערטע בת יחידה (האַלט איהר קאָפּ) אַה! אַז איך קוק אַרײַן אין דײַנע ליכטיגע אויגען, זעה איך דאָס בילד פֿון דײַן כָּשֵׁרָה מאַמע עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם (נעהמט אַרום יאָזעפֿ'ן) חען איך האַלט אײַך ביידען לעבען מיר, פֿערגעס איך פֿון אַלע צרות, און מײַן האַרץ גיסט זיך אָן פֿול מיט נחת. יאָ, קינדערלאַך, אײַער פֿאַטער האָט אײַך ליעב, זעהר ליעב (לאָזט זיי אָב) און אײַער פֿאַטער האָט אויך ליעב זײַן גאָט, זײַן פֿאָלק, און אַלע מענשען גלײַך. נון, אַצונד מײַנע ליעבע ברידער, װעל איך אײַך מיטהײַלען װעסהאַלב איך האָב אײַך גערופֿען (געהט צום קאַסאַד נעהמט אַרויס אַ טיכעל מיט געלד

און דאָקומענטען) ווי איהר זעהט מיינע ברידער, איז דאָס אַלעס וואָס איך פערמאָג אצונד, די לעצטע צייט זענען מיינע מסחרים נעגאַנגען זעהר שלעכט, און די ווערלדער בין איך בדיל הדל געוואָרען, און מיין קרעדיט איז אינגאַנצען געבראָכען, נאָר אום איך זאָל חלילה ניט דאַרפען קיין פרעמד געלד אויך פערליערען, האָב איך מיך ענטשלאָסען אייך צוזאַמען צו רופען, און אייך בעצאָהלען דאָס געלד, וואָס איהר האָט ביי מיר איינגעלייגט.

איינער: אָבער מיר טרויען אייך ר׳ ליבעלע איהר קענט מיט אונזער געלד האַנדלען, אפשר וועט עס בעסער ווערען.

ליב: אויב אַזוי מוז איך אייך זאָגען דעם אמת, אַז איך האָב מיט אייער געלד געהאַנדעלט, און איך האָב עס אינגאַנצע פערלוירען.

אלע: אוי וועה! אוי וועה!

איינער: סטייטש, מיינע אָרעמע פערהאָרוועטע 200 אדומים.

א יודענע: ווי האָט איהר ניט מורא פאַר גאָט, ס׳טייטש מיין טאָכטערס נדן.

איינער: אַזאַ רציחה איז דאָך ניט געהערט געוואָרען, איהר האָט מיך דאָך געמאַכט פאַר אַ בעטלער.

אלע: סטייטש! סטייטש...

ליב: יאַ, מיינע ליבע, אַזוי וואָלט איהר אַלע געמוזט זאָגען, וויינען און מיך שעלטען, ווען דאָס זאָל אַזוי זיין, אָבער איין ערהרליכער פראַקטישער מענש טאָר נישט שטעלען דעם צווייטען צו אַ נסיון, און דערפאַר האָב איך געהאַלטען אייער געלד בחדרי חדרים, און אָט איז עס.

א יודענע: וואָס זשע? איך האָב עס דען פריהער נישט געוואוסט, אַ קליינינקייט אַזא כשר׳ר יוד.

שמעיה: מען גלויבט אייך, מען גלויבט אייך.

ליב: לאָז זיין שטיל שמעיה.

שמעיה: יאַ, יאַ, ווער קען נאָך זיין אַזאַ צדיק ווי איהר, ווי איך בין אַ יוד, איך וואָלט זיי אַלע אָנגענומען פאַר...

ליב: שמעיה!!

שמעיה: לאָז זיין שטיל, חיה.

ליב: אייך לאה קומט ביי מיר 500 מאַלער, אָט דאָ איז אייער געלד. אייך ר׳ יצחק קומט 3000, אייך ר׳ דניאל 2000, אייך ר׳ זכריה קומט 5000 אויף אַ וועקסעל, דאָ איז אייער געלד. און אי״ה מאָרגען וועט איהר מיר אָפּברענגען מיין וועקסעל. און אצונד האָב איך נאָך אוועק־געלייגט צו בעצאָהלען מיינע משרתים, וועלכע זענען ביי מיר אויפגעוואָקסען אַזוי ווי אייגענע קינדער, שמעיה! חיה!

(געהען ביידע צו) קינדערלאך, פון היינט אן און וויטער וועט איהר זיך מוזען אליין מפרנס זיין.

שמעיה: (וויינט) וואו וועל איך נעהמען, אזא גוטען טייער'ן בע"הב ווי איהר זענט.

ליב: גאָטט וועט אייך ניט פערלאָזען, דו שמעיה, דו זאָלסט חתונה האָבען מיט דיין חיה'ן.

שמעיה: (וויינענדיג) מֵהֵיכָא תֵּיתִי.

ליב: דאָ זענען די 300 טאָלער, וואָס איך האָב דיר א מאָהל צוגעזאָגט נדן (צו חיה'ן) און דאָס זענען אייערע 200 טאָלער שכירות.

שמעיה: אזא כָּשֵׁר ר' ליבעלע.

חיה: (הליפעט) אזא טייערער בעה"ב, ער איז נור שולדיג געווען 100, און האָט אונז בעצאָהלט 200 (פאלט שמעיה'ן אויפ'ן האלדז).

ליב: יאָזעף מיין קינד, אט דאָס זענען דיינע תְּנָאִים, דיר שטעהט יעצט פריי דו זאָלסט פערלאַנגען איך זאָל דיר מוחל זיין, און דער שידוך מיט מיין טאָכטער זאָל זיין אוים שידוך.

יאזעף: איך פערשטעה אייך ניט ליעבער אָנקעל.

ליב: איך מיין ניט קיין שפאַס, נאָר אַזוי ווי איך האָב מיך מתחייב געווען צו בעצאָהלען 10 טויזענד טאָלער נדן, און איך קען אצונד נישט האלטען מיין וואָרט, אַזוי ביסטו על פי דין אויך ניט מחויב צו האלטען דיין וואָרט, דו דאַרפסט זיך ניט שעמען, דו ביסט מיין שוועסטערס זוהן.

יאזעף: יאַ אָנקעל, איהר האָט רעכט, אויב איהר קענט דעם נדן נישט סלוקען איז שלעכט, און דער שידוך מוז אויפגעלעזט ווערען.

אלע: וואָס?..

שושנה: האַ?

יאזעף: יאַ, דער שידוך מיט די 10 טויזענד רענדלעך מוז אויפגעלעזט ווערען, אָבער דער שידוך מיט שושנה, קען זאָגאַר דער טוידט ניט אויפלעזען. (אומאַרמען זיך).

שמעיה: }
חיה: } (אומאַרמען זיך).

ליב: (נעהמט אַרום יאזעף מיט שושנה) איהר זעהט מיינע ברידער, גאָט ב"ה איז דאך א גוטער.

שמעיה: אוי איז ער א גוטער.

חיה: פון וואַנען ווייסטו?

שמעיה: ער איז שוין מיינער אַנ'אַלטער ברודער.

ליב: יאַ, ער האָט מיך געשטראָפט דערמיט, וואָס ער האָט ביי מיר מיין געלד צוגענומען, ער האָט מיך אָבער מְנַחֵם געווען

מיִט צוויי ליִעבּע טייערע קיִנדער (וועהרענד ער קושט זיי, קומט אלווארעץ מיט אַ לאַמטערען).

אלווארעץ: גוט נאָוועגד, הערר סְפַּרְדִי!

ליִבּ: אַגוּט נאָוועֶנד גוטער אַלטער, וואָס ברענגט דיִך צו מיִר אַזוי שפּעט?

אלווארעץ: ענטשולדיִגט, איִך ברענג אייך ניִט קיין גוטע נאַכ־ריִכט, אָבער גאָט ווייסט, איִך ביִן ניִט שולדיִג.

ליִבּ: עס מאַכט ניִט אַלטער, די לעצטע צייט קריִעג איִך איין שטאָך נאָך דעם אַנדערען, איִך ביִן שוין מיִט די צרות גע־װאָהנט, זאָג.

אלווארעץ: דער גראַף האָט מיִך געשיִקט, איִך זאָל אייך זאָגען, אַז ביִז איִן 24 שטונדען זאָלט איִהר פערלאָזען דאָס דאָרף (אַלע ערשרעקען זיך, ליב ציטערט). ווען ניִט, וועט ער אייך מיִט סאָלדאַטען פון דאַנען אַרויסיאָגען, אויך איִהר הערר יאָזעף טאָרט זיִך דאָ מעהר ניִט געפיִנען (וויינט) גאָט ווייסט, מיִר טהוט וועה דאָס האַרץ, אָבער איִך קען דאָ גאָר ניִשט העלפען. גוטע נאַכט מיינע הערען, גוטע נאַכט. וואָס פאַר אַ שלעכט וועלט עס איִז (אַלווארעץ אַב וויינענדיג).

ליִבּ: גוטע נאַכט אַלוואַרעץ!

שמעיה: (וויינענדיג). גוטע נאַכט אַלוואַרעץ!

היה: גוטע נאַכט אַלטער לֵץ!

ליִבּ: פערלאָזען דאָס דאָרף אַצונד אַז דאָס וואַסער איִבער'ן האַלז, איִך מוז פערלאָזען דאָס דאָרף. גראַף פערנאַנדאָ פער־יאָגט מיִך פון דעם אָרט, וואו איִך ביִן געבוירען, ערצויגען און אַזוי־פיִעל גליִקליִכע טעג פערבראַכט, צַדִיק אַתָּה ה' וְצֶדֶק מִשְׁפָּטֶיךָ!

שושנה: פאַטער!

באר: אה, ווי שרעקליִך איִז דאָס צו זעהן (בּים).

שושנה: פאַטער!

באר: העלפען קען אונז נור גאָט אַליין (בים).

יאזעף:
דיִך טרייסטען איִן דער מיִנוּט
האָב איִך קיין ווערטער ניִט.
גרויס איִז מיין שמערץ
עס ברעכט מיין הערץ.
וואו נעהמט מען טרעהרען
גאָט זאָל דערהערען,
און צייגען זיינע וואונדער
בעשיִצען זיינע קיִנדער...
העלף אונז געשוויִנד

רעטטע דייַן קינד
עס ברעכט מייַן הערץ
גרויס איז מייַן שמערץ.

ביידע: טרייסט דיך טהייַערער פֿאטער
גאָט ווערט דיר העלפֿען נאָך ווייַטער (בּיס).

באר: העלף איהם גאָט
העלף איהם גאָט אין דער נויטה
אין דער נויטה
אין דער נויטה העלף איהם גאָט
העלף איהם גאָט אין דער נויטה
העלף איהם גאָט.

זי: גאָט איז אַ גוטער
ער איז אונזער היטער
איבער אונז וואַכט ער
שטעטס אַלייִן
ער ליעבט זייַנע קינדער.

ער: גאָט איז אַ גוטער
היטער
איבער אונז וואַכט ער שטעטס
אַלייִן
די קינדער.

ביידע: בעוויַיז אונז וואונדער
צו האָבען בייַ די פֿעלקער חן (בּיס).

זי: די צייַט מוז קומען
ווי אַ מאָהל
עס קומט, עס וואַקסט
אַרייַן די צייַט
די הילפֿע איז שוין
גאָר נישט וויַיט

ער: די צייַט מוז קומען
ווי אַ מאָהל
עס קומט, עס וואַקסט
אַרייַן די צייַט
די הילפֿע איז שוין
גאָר נישט וויַיט.

באר: די צייַט מוז קומען ווי אַמאָל
גליקליך זייַן גאָר אָן אַ צאָהל
עס קומט, עס וואַקסט אַרייַן די צייַט
די הילפֿע איז שוין גאָר ניט וויַיט.

ליב: פֿאַר אייַער טרייסט דער מילדער
דאַנק איך אייַך מייַנע קינדער,
און אויך אייַך מייַנע ברידער
איהר האָט מיר בעלעבט וויעדער.

באר: העלף איהם גאָט אין דער נויט
אין דער נויט העלף איהם גאָט (בּיס).
בעוויַיז אונז דייַנע וואונדער
ווי אַמאָל דייַנע קינדער
בעשיטצע איהם גאָט
בעשיטצע איהם העלף איהם אין דער נויט.

ליב: נון הערט מיך אויס!
באר: מיר הערען, מיר הערען
מיר הערען דיך אויס.
ליב: דער סוד מוז אַרויס
באר: מיר הערען, מיר הערען
מיר הערען דיך אויס.
ליב: בירושה איז דאס מיר געבליבען
הונדערט־טער יאהר איז עס עלטער פון מיר,
ווען מען האט מיינע עלטערען פון שפאניען געטריבען
איז דאס קעסטעלע וואס איהר זעהט ביי מיר,
אויך אַ צוואה האט מיין זיידע דערצו געגעבען
זי איז אַצונד נאך אויך ביים לעבען,
הערט מיינע ברידער הערט זי אויס.
באר: מיר הערען, מיר הערען, מיר הערען דיך אויס.
ליב: „ווען איינעם פון מיינע נאכקאמען וועט זיין שלעכט
אבער ניט פריער, געדענקט עס אַלע רעכט.
דאן זאל ער דאס קעסטעלע אויפמאַכען
געפינען פיעל ווערט־פאָהלע זאַכען,
וואס וועלען זיין שאדען אויסגלייכען
דון עמאַנואל פון שפאַניען, גאָטס קנעכט",
און איהר ווייסט ווי שלעכט מיר איז אַצינדער
איהר יודען ווי אויך מיינע קינדער,
מיינע ליידען האבען קיין גלייכען
דאס הייליגטהום מוז איך יעצט אויפמאַכען.
באר: מיר ווייסען, מיר ווייסען, די צייט איז געקומען
מאך אויף און נעהם וואס דו וועסט דארט געפינען (ביכ).
אך, אך, אך.
ליב: (עפענט) מיר בלענדעט מיין בליק.
יאזעף: אָה וועלכעם גליק.
באר: ברילִיאַנטען, יובעלין גאר אַן אַ צאָהל
פערשלאסען האט דא זיין זיידע אַמאָל.
ליב: געלויבט זיי דו גרויסער גאט,
אֵל רחום וחנון
דו העלפסט אין דער נויטה.
באר: בריליאַנטען, יובעלין גאר אן אַ צאהל
פערלאזען האט דא זיין זיידע אַמאָל.
שמעיה: יעדער שטיין איז מלא חן
און דערצו נאך פראַכטיג שעהן.

חיה: אַלֶע גרויס און גאָר נִישט קְלֵיין,
זֵיי טראָגעֶן מעֶג דעֶר קעֶנִיג אַלֵיין.

שושנה: יאזעף:
די צַייט מוז קומעֶן ווִי אַמאָל
גלִיקלִיך זַיין גאָר אָן אַ צאָהל (בִּיס);
עֶס קומט עֶס וואַקסט אַרַיין די צַייט
די הִילְפֶע אִיז שוין גאָר נִישט ווַייט (כאָר בִּיס).

כאר: גלִיקלִיך לעֶבּעֶן זאָל גאָט געֶבּעֶן
פון הַיינט אָן און אויך ווַייטעֶר
פִיעל הצלחה און אויך ברכה
ווִינשעֶן מִיר דַיין פאַטעֶר.

ביידע: די צַייט אִיז שוין געֶקומעֶן

כאר: עֶס זאָל אַייך זַיין מִיט פִיעל גלִיק

ביידע: עֶס האָט נִיט פִיעל געֶנומעֶן.

באר: גאָט אִיז מִיט אִיהם צורִיק,
נו דאַנקט און לויבּט אונזעֶר גאָט
פאַר זַיינעֶ גרויסעֶ וואונדעֶר
עֶר זִיצט פון אויבעֶן שִיקט זַיין הִילף
פאַר זַיינעֶ קִינדעֶר.
לויבּעֶן דאַרף מעֶן אִיהם
מִיט דעֶם גאַנצעֶן העֶרץ
עֶר היִט אונז דאָך אָב
פון יעֶדעֶן שמעֶרץ,
לויבּט גאָט.

פארהאנג פאלט.

צווייטער אקט.

(צימער ביי פערנאנדא. שעהן מעבלירט, אויף די וועגד הענגען געוועהר, אלווארעץ זיצט ביי א שרייב-טיש פערטראכט).

אלווארעץ: פע! אַ שלעכטע וועלט, דער אַלטער, גאָט זעליגער פירסט איז געווען א בעסערער מענש, ביי איהם איז ניט געווען קיין אונטערשיעד קריסט אָדער יוד אָדער מהמדאַנער. ער האָט ליעב געהאַט אַלע מענשען גלייך, דער יונגער איז שוין געווען גאָר אַ אַנדערער, און וואָס וועט אַצונד ווערען פון דעם גוטען אלטען ר׳ ליבעלע מיט זיין גאַנצע פאַמיליע? הא!! אַ גוטער מענש, איין עהרליכער מענש, מיר רייסט דאָס האַרץ, אָבער איך קען ניט העלפען! ניין, איך קען ניט העלפען, (מען קלאפט) הא, ווער איז דאָרט אזוי שפעט, הע?

שמעיה חיה. (פון דרויסען) מאַך אויף די טיהר אַלווארעץ.

שמעיה. לאָז אונז אַריין דו אַלטער ליין (אַלווארעץ מאַכט אויף, שמעיה חיה לויפען אריין האַפען איהם ביי די הענד).

שמעיה:
חיה: } אַ גוט נאַכטענד דיר אַלווארעץ (רייסען איהם ביי די הענד).

אלווארעץ: הערט אויף קינדער, מיט אייער ליעבשאַפט וועט איהר מיר מיינע הענד אויסרייסען.

חיה: אזוי ווי מיר וויסען, אַז דו ביסט אַ גוטער פריינד פון אונזער טייער׳ן ר׳ ליבעלע.

שמעיה: אַזוי זענען מיר געקומען דיר אָנזאָגען די גוטע בשורה, אַז דאָ וועט שוין ניט העלפען קיין שום מסירה, ר׳ ליבעלע האָט בעקומען אַ וועלט מיט בריליאַנטען, מיט יעדעם שטיק קען מען איינעם דעם קאָפּ צו שפּאַלטען, ר׳ ליבעלע וועט באַלד אַהער קומען און אויסצאָהלען מזומן, און כּדי דיין בעה״ב זאָל ניט זיין קיין יונגאַטש, גיט מען איהם מיט אַ פּאָר בריליאַנטען אין פּיסקאַטש.

חיה: דו זאָלסט זעהן אַלטער, ווי ביי אונז טהוט זיך, אַלע זענען מָלֵא שִׂמְחָה.

אלוואַרעץ: יאַ, דאָס איז שעהן, דאָס פּרעהט מיך זעהר, אַז דער גוטער ר' ליב וועט ווידער בלייבען ביי אונז (מען הערט פון דרויסען אַ שטימע) קינדער! שנעל אַנטלייפט, דער גראַף קומט, ער איז שרעקליך אויפגערעגט אויף אייך, ער וועט אייך ערמאָרדען, שנעל אַנטלייפט, בעהאַלט אייך, אָדער איהר זענט פערלוירען.

(חיה און שמעיה בעהאַלטען זיך הינטערן פאָרהאַנג. אויפטריט פערנאַנדאָ).

פערנאַנדא: וואָס איזט אַלוואַרעץ? וואָס וואַר דאָ פאַר אַליאַרעם?

אלוואַרעץ: ניכטס, גאָרניכטס גנעדיגער העֶרר.

פערנאַנדא: וואַר דאָ יעמאַנד פון דעם יודען ספרדי?

אלוואַרעץ: ניין... ניעמאַנד...

פערנאַנדא: ניעמאַנד?

חיה: דו הערסט שמעיה?

שמעיה: אַראָפּ זאָל דער דיר פּיסק חיה.

פערנאַנדא: האַ שפּריכט יעמאַנד?

אלוואַרעץ: געוויס, דרויסען ביי די פענסטער (לויפט צו) זייט שטיל!

פערנאַנדא: וואַרסטו ביי דעם יודען מיט מיין בעפעהל?

אלוואַרעץ: יאַ, גנעדיגער גראַף.

פערנאַנדא: וואָס האָט ער געזאָגט?

אלוואַרעץ: ער איז געוועזן נידערשלאָגען, און האָט געוויינט.

פערנאַנדא: זאָ! דאָס איז גוט, האָט ער אויך דיר די שליסעל געגעבען?

שמעיה: דאָס וועסטו נישט דערלעבען.

פערנאַנדא: איזט די גרעפין צו הויזע?

אלוואַרעץ: יאַ הערר...

פערנאַנדא: גוט, דו קענסט געהן (אַלוואַרעץ אָב, ווינקט צו זיי). זאָ! זאָ! ער האָט געוויינט. הם די זאָלען ערסט יעצט וויינען, (רופט) העלענאַ! העלענאַ! (אויפטריט העלענאַ).

פערנאַנדא: האַ, דאַ ביסטו ענדליך ליעבע שוועסטער, נון, ווי געהט עס דיר?

העלענא: דו שיינסט הייטע אין זעהר גוטע לאַהנע צו זיין, מיין ברודער.

פערנאַנדא: וואַהרהאַפטיג און דו נאָך אימער בעזאָרגט אום דיינען נאָבעלן געליעבטען.

העלענא: ברודער!!

פערנאַנדא: פערפלוכטע געזינדעל, און דיר זאָג איך, דו זאָלסט ניכט וואַגען זאָגאַר צו דענקען פון איהם, ווי שענדליך,

דאַס האָבוואָהלגעבאָרענע פֿרײַליין פֿון קאַסטיליען צו פּיסען פֿון איינעם אָרעמען שמוטציגען יודען.

העלענא: דענקסטו ווירקליך ברודער, דאַס קיניגן און בעטלען די ליעבע פֿון איינעם אָרעמע יודישען מעדכען איזט שעהנער אַלס ווערבען אום די ליעבע איינעם יודען?

פֿערנאַנדא: וואָס מיינסטו? האַ?

העלענא: איך מיין דאַמאַלס אַן דעם טאָג פֿון מײַן געבורטס־טאַג׳ס־פֿעסט, ווען דער עדלער גראַף פֿון קאַסטיליען האָט געקניעט און געבעטעלט די ליעבע פֿון דעם אַרמען יודישען מעדכען, אונד...

פֿערנאַנדא: גענוג! דו דומעס מעדכען, וואַס ווייכטו? וואַס פֿער־שטעהסטו? דאַס... דאַס... וואַר יאַ בלאָס איין שפּאַס, בלאָס זאָ, וואַס ווייסטו?

העלענא: יאַ דו האַסט רעכט, איך ווייס ניכטס, אָדער ריכטיגער געזאָגט איך דאַרף ניכטס וויסען.

פֿערנאַנדא: (העלענא וויל געהן) בלייבע שוועסטער, איך האַבע דיר עטוואָס וויכטיגעס מיטצוטיילען (זי זיצט).

היה: איך בין הונגריג.

שמעיה: בייס דיר אָב די צונג.

פֿערנאַנדא: יאַ מײַן קינד זעהר וויכטיגעס, דו ווייסט, דאַס איך דעם קעניג פֿיליפּ איין טאָדעס־פֿיינד בין, איך בין דער לעצטע שפּראָצלינג פֿון דעם הויז פֿון קאַסטיליען, די קראָנע שפּאַניענס געהערט מיר, יאַהרע לאַנג האַבע איך געאַרבייטעט, אום דעם גאַנצען אַדעל שפּאַניענס פֿיר מיך צו געווינען, אונד דער פּלאַן איז ענדליך פֿערטיג, צו דיעזעם האַבע איך דעם קעניג געלאַדען אין מיינע וועלדער צור יאַגד, אויף מיר איז דאַס לאָאָס געפֿאַלען איהם דורך איינען קוגעל פֿון דעם וועג וועגצורײַמען, און דאַן בין איך קעניג.

העלענא: דו ווייסט ברודער, דאַס איך בין סטעטס געגען דעם שרעקליכען פֿערראַטה, דו ווירסט אויף דיך דאַס גרעסטע אונגליק ברענגען.

היה: שמעיה דו הערסט?

שמעיה: וואָס דען, איך בין טויב?

פֿערנאַנדא: וואָס פֿערשטעהסטו, וואָס ווייסטו, קעניגס־בלוט פֿליסט אין אַלע מיינע אָדערן, קעניג וויל איך און קעניג ווערדע איך זיין. הייטע קומט איין מאַרקיז גאַמעץ דע קאַסטראָ, דער פֿעלד־מאַרשאַל פֿון שפּאַניענס אַרמעע, ער איזט פֿון יעדען פֿערגעטערט, אויך איהם האַבע איך פֿיר מיך געוואָנען אונד הייטע נאָך קומט ער צו מיר, אום אַלעס צו בעשפּרעכען.

העלענא: מהו, ווי דו הילכט, איין אומגליק פראָפעצייעט מיר מיין הערץ, איין אבגרונד פון פערברעכען און שאנדע פיר אונז ביידע.

פערנאנדא: קום קום געליעבטע שוועסטער, בערוהיג דיך, לאָז די זאָרגען דיין ברודער טראָגען, און דו זיי לוסטיג און מונטער, קום, מיר מוזען אונז פאָרברייטען דעם מארקיז צו עמפפאנגען (ביידע אב, שמעיה און חיה קומען פון הינטער פאָרהאנג).

חיה: אז וואָס עס האָט זיך מיר געחלומט די נאכט און יענע נאכט און א גאנץ געהענדיג יאָהר, זאָל מיר אויסגעהן צו דיין קאָפּ, צו דיין לייב און לעבען.

שמעיה: וואָס בארא באנעסטו אזוי חיה?

חיה: קוק אָן, עס הארט איהם גאָר ניט, האָט מיך איינגעשפארט אונטער די פענסטער אויף א שעה, איך בין דאָך שיער ניט דערשטיקט געוואָרען.

שמעיה: נארעלע, דו דארפסט גאָט דאנקען, וואָס דו האָסט געהאט א געלעגענהייט האָטש איין שעה אין דיין לעבען צו האלטען צוגעמאכט דיין פיירדיגען פיסקאטש, זעהסטו, מיך פרייט עס דוקא, וואָס איך בין אצונד דאָ געווען.

חיה: וואָס איז אויף דיר אזא גדולה?

שמעיה: א קלייניגקייט, יודענע! פערד! לאָשעק! ביי דיר איז דאָס א קלייניגקייט, אז מיר זענען די יעניגע, וועלכע זענען געוואָהר געוואָרען אז מען וויל אונזער גוטען קעניג פון דער וועלט משלח זיין.

חיה: נאָ!!

שמעיה: נאָ, שטעל דיר נאָר פאָר, וואָס דאָ וועט זיין, מיר לויפען אהיים און דערצעהלען דאָס דעם גוטען ר' ליבעלע און אזוי ווי אונזער גוטער קעניג וועט נאָר אָנקומען, לויפט ר' ליבעלע און דערצעהלט עס איהם, דער קעניג ווערט מלא רציחה, און גיט א געשריי, דו גראף פערנאנדא לעזאזל, און דו ר' ליבעלע זאָלסט ווערען א שני למלך, גיט ער נאָך א העכערען געשריי, שמעיה דו זאָלסט ווערען א מיניסטער, שמעיה ווערט מיניסטער, און גיט נאָך א העכערען געשריי, חיה! דו זאָלסט ווערען די כפרה!!!

חיה: איך??

שמעיה: ניין, פערנאנדא דער רוח.

חיה: נאָ און איך?

שמעיה: און דיר וועל איך צוזעצען-א נאָמען, דו זאָלסט הייסען חיה דינה און זאָלסט זיין דער ספאָדעק פון דער גאנצע שפאנישע מדינה.

חיה: אוי גוט, טאַקי גוט.

שמעיה: יאַ, גוט, דו האָסט דאָך אָבער אַ פּיסקאַטש אויף שרויפֿען,
אונ ביזט אַ יודנע דערצו אונ וואו האָסטו געזעהן אַ
יודענע זאָל קענען האַלטען אַ סוד.

חיה: שמעיה לעבען איך וועל שווייגען.

שמעיה: וועסט האַלטען דעם סוד?

חיה: נאָך אַ מין האַלטען.

שמעיה: געדענק־זשע.

חיה: אוי האָב איך אַ סוד,
וואָס איך קען ווערען פֿון איהם בעגליקט.
איך דאַנק דיר גאָט,
וואָס דו האָסט איהם צוגעשיקט.

שמעיה: איך קען ווייבער אייך
איהר קענט אַ סוד נישט האַלטען לאַנג
איהר פּלוידערט אויס גלייך
ביי דעם בעסטען ערשטען גאַנג.

חיה: זאָרג דיך נאָר ניט איך קען האַלטען,
גלייך מיך ניט צו זיי
איך קען מיט מיר שאַלטען וואַלטען
מאַך נאָר קיין געשריי.

שמעיה: ווען דו זאָלסט נאָר האַלטען קענען
ביז דער רעכטער צייט
נישט דערצעהלען שפּרינצען, הענען,
וועלען מיר ווערען לייט.

חיה: דעם סוד איך האַלט.

שמעיה: האַלט, האַלט.

חיה: אונ זאָג ניט באַלד.

שמעיה: באַלד, באַלד.

ביידע: ביז די געלעגענהייט וועט זיין.

חיה: דערווייל נאָך ניט.

שמעיה: ניט, ניט.

חיה: עס וועט זיין גוט?

שמעיה: גוט, גוט.

ביידע: ס'וועט פֿאַר אונז זיין וויל אונ פֿיין.

אין אַ רייך שטיבעלע
שפּיעלען אַ ליבעלע
וואס אונז וועט זיך פֿערגלוסטען.

וועלען מיר טהוען באַלד
ס'קומט גוטע צייטעלאַך,
זיין וועלען מיר לייטעלאַך
נאָר ביז דער רעכטער צייט
דערווייל דעם סוד נור האַלט.

(אויפטריט יאָזעף, אלווארעץ).

אלווארעץ: ליעבער הערר, איהר ווייסט דאָך ווי שרעקליך דער גראַף איז אויפגערעגט, צו וואָס דאַרפט איהר זיך אויסזעטצען דער געפאהר פון איהם ווידער אַמאָל בעליידיגט צו ווערען.

יאזעף: בערוהיגע דיך ליעבער פריינד, איך געה גלייך פאָרט, זיי זאָ גוט און געה צו דער גרעפין און זאַגע דאָס איך ערזוכע זי העפליך מיר מיינע ביכער דורך דיר צוריק־צו געבען.

אלווארעץ: געווים, געווים ליבער הערר (אב).

(שמעיה חיה לויפען אריין).

חיה: אוי טייערער הערר יאָזעף.

שמעיה: אַ לעבען אויף אייך, וואָס איהר זענט געקומען.

יאזעף: וואָס מאַכט איהר דאָ קינדער?

חיה: הערסט! גאָט זיי דאנק, וואָס מיר זענען דאָ.

שמעיה: דען ווען מיר וואָלטען נישט געווען הא! הא!

יאזעף: וואָס איז געשעהען?

חיה: אוי וואָס מיר האָבען דאָ געהערט.

יאזעף: וואָס?

חיה: (צו שמעיה'ן) מעג איך?

שמעיה: וואָס דען יאָזעף'ן.

חיה: מיר זענען געקומען דערצעהלען אלווארעצן אַז ר' ליבעל האָט געפונען 28 בריליאַנטען און מען וועט אונז שוין נישט דאַרפען אַרויסטרייבען פון דאַנען...

שמעיה: אַזוי, איז אָנגעקומען דער גראַף מיט זיין שוועסטער.

חיה: מיש דיך ניט, ווען איך רעד.

שמעיה: יאַ!

חיה: און דער גראַף האָט איהר דערצעהלט, אַז ער וויל טאַקי ווערען דער קעניג פון שפּאַניען.

שמעיה: מילא וואָס ער וויל, וויל איך אויך.

חיה: האַלט דעם פיסק.

שמעיה: יאַ!

חיה: דערצו זאָגט ער, אַז ער האָט אונזער קעניג פערבעטען צו

זיך אויף דער יאַגד און אַליין וועט ער, איהם קירצער מאַכען מיט אַ קאָפּ.

שמעיה: מיר זענען דאָרט געלעגען בעהאַלטן און אַזוי ווי מיר האָבען דאָס דערהערט זאָג איך שטילערהייד, חיה נאָ?

חיה: דאָס איז אַ ליגען דעם נאָ, האָב איך געזאָגט

שמעיה: אמת זי האָט טאַקי געזאָגט נאָ, האָב איך געזאָגט נאָ, נאָ.

יאזעף: אַלזאָ דעם שלום... שנעל.

שמעיה: איך וויל זיין קעניג האָט ער געשריען, הייַנט, זאָגט ער, קומט דער מארקיז קאַסטרא, וועלכער איז אויך אויף זיין זייט אום אַלעס צו בעשליעסען, מיר האָבען געוואָלט לויפען דאָס דער־צעהלען ר׳ ליבעלען.

חיה: נאָר אַזוי ווי מיר האָבען אייך דערזעהן, זאָג איך, לאָמער עס דערצעהלען דעם הערר יאזעף.

יאזעף: עס איז גוט קינדער, איך דאַנק אייך, איהר קענט געהן.

חיה: שמעיה נאָ?

שמעיה: זייט זשע איהר אַ עדות, אַז זי האָט געזאָגט נאָ, און איך האָב געזאָגט נאָ, נאָ (אַב).

יאזעף: זאָ זאָ, ער פלאַנט מאָרד, פערראַטהע אויף דעם גוטען קעניג, הא פערנאַנדאָ דע־קאַסטיליע, ענדליך האָב איך איינע וואַפע געגען דיר, און דו ביזט נון דער יעניגע דער צוטער׳ן זאָל, הייטע קומט צו איהם מאַרקיז דע קאַסטרא, אום מיט איהם דעם פער־אַטהע געגנוי צו בעשפרעכען, זעהר גוט (איפטריט אַלווארעץ מיט ביבער).

אלווארעץ: היער ליעבער הערר זענען איינערע ביבער, פאָלגט מיך און געהט שנעל פון דאַנען.

יאזעף: יאַ, מיין ליעבער אַלטער, איך געהע, און קענסט זאָגען דעם גנעדיגען הערן גראַף, דאָס וויר ווערדען אונז־באַלד וויעדער זעהען. יאַ באַלד, גאַנץ באַלד (ביידע אַב).

(אויפטריט פערנאַנדאָ, ר׳ ליב).

פערנאנדא: שפאַרע דיינע ווערטע יודע! מיט דיינען ביטען קענסטו צום טייפעל געהן.

ליב: גנעדיגער גראַף, הערט נאָר מיך אויס.

פערנאנדא: קיין וואָרט! האָסטו געלד, די גאַנצע ראַטע אויף איין מאָל צו צאָהלען איז גוט, זאָנסט קיין איינציגעס וואָרט, האָסטו געלד?

ליב: יאַ.

פערנאנדא: אַלזאָ?

ליב: איך האָב ניט קיין באַרעס געלד.

פערנאנדא: שוין ווידער קיין געלד.

ליב: איך האָב אָבער אַזעלכע זאַכען, וועלכע זענען ווערט פיעל מעהר ווי געלד.

פערנאנדא: צום טייפעל, איך האָב ניט קיין פאַנדהויז.

ליב: ניט פערזעצען בין איך עס געקומען.

פערנאנדא: וואָס דען פערקויפען? צייג וואָס איז דאָס.

ליב: דאָ אין דעם קעסטעלע האָב איך בירושה נאָך פון מיין עלטער־זיידען 28 בריליאַנטען עדלע שטיינער, וועלכע קענען בעצירען אַפילו אַ קעניגס קראָנע (ר' ליבלע גיט איהם איינינע).

פערנאנדא: ביי גאָט, זאָוואַס האָב איך נאָך ניט געזעהן, עכטע קראָן־דיאַמאַנטען, ביטע הערר פאַסעסאָר נעהמען זי פלאַץ.

ליב: איך דאַנקע.

פערנאנדא: וויפיעל זאָגען זי זינד דאָ?

ליב: 28, און ווייל איך ווייס אַז איהר זענט אַ גרויסער קענער, האָב איך אייך געוואָלט בעטען זיי אַבצושאַצען, און מיר זאָגען זייער ווערטה.

פערנאנדא: מיט פערגניגען, ביטע נעהמען זי דאָך פלאַץ מיין בעסטער הערר ספרדי, רויכען זי איינע סיגאַרע, אָדער לעזען זי איינע צייטונג, אין צווייטען צימער האָב איך אַ וואָג, פערגרעסערונגס־גלאָז און אַלע נויטיגע אינסטרומענטען (פערנאַנדאָ וויל געהן).

ליב: אַבער איך בעט אייך גנעדיגער הערר גראַף, מיך ניט לאַנג לאָזען זיצען, ווייל מיין טאָכטער וואַרט אויף מיר אין פאָר־צימער.

פערנאנדא: האַ! איהר רייצענדעס פריילין טאָכטער איז אויך דאָ, נאַ, דאָס איז שעהן (פערשליסט אַלע טיהרען, אַב).

ליב: (שמייכעלט) ליעבער הערר פאַסעסאָר, רויכען זי איינע סיגאַרע, זיצט מיין בעסטער הערר ספרדי, און מיט איינינע מינוטען פריהער בין איך געווען אַ נידריגער פערדאַמטער יודע. אוי געלד, געלד, אַלעס צוליעב דעם ווינסטען געלד. נון, צו ערשט איהם זיין ראַטע בעצאָהלען, דערנאָך מיין יאָזעפ'ן דעם נדן סלוקען און מיט די איבריגע וועל איך שוין שפעטער זעהן וואָס צו טהון (דענקט). האַ, איין אויסגעצייכענטער געדאַנק, אַ פּאָר פון די בריליאַנטען וועל איך אַוועק לעגען פיר אונזער גוטען קעניג, ער וועט דאָ די טעג זיין צום יאַגד אין פערנאַנדעס וועלדער, אַזוי וועל איך מיך פאַר איהם פאָר־שטעלען און זאָגען, אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ! איין אייניקעל פון דון עמנואל בעשענקט די שפּאַנישע קרוין מיט אַ פּאָר טייערע בריליאַנטען, אום דו זאָלסט מיט

הָטַר אַראָפּקוקען אויף דײַנע יודישע אונטערטאַנען, אָבער וואָס זוימט ער זיך אַזוי לאַנג? איך וועל צו איהם פּרובירען אַרײַן געהן, וואָס? פֿערשלאָסען גאָר? חע, חע, יאַ, וועל איך פֿאָרלויפּיג אַרײַנרופֿען מײַן טאָכטער, וואָס זאָל זי נעבעך וואַרטען... וואָס איז דאָס? אויך פֿערשלאָסען? וועה מיר! וואָס טהוט זיך דאָ? אַ ווילדער שרעק יאָגט אין מיר אַרום, מײַנע געדאַנקען מישען זיך, און אַ קאַלטער שווייס בעַ־פֿאַלט מיך... העַ... דינער!.. מענשען!.. גנעדיגער העַרר גראַף!..
(קלאַפּט) העַרר גראַף! (אויפֿטריט פֿערנאַנדאַ גאַנץ געלאַסען).

פערנאנדא: וואָס ווילסטו יודע? וואָס מאַכסטו זאָ אײַנען ליאַרעם?

ליב: האַ! גאָט זײַ דאַנק, איהר זענט דאָ גנעדיגער העַרר גראַף, האָט איהר שוין מײַנע ברילִיאַנטען אָבגעשאַצט?

פערנאנדא: וועלכע ברילִיאַנטען?!

ליב: די 28 ברילִיאַנטען, וועלכע איך האָב אײַך געגעבען.

פערנאנדא: וועלכע ברילִיאַנטען? יודע ביזטו פֿערריקט?

ליב: איהר מאַכט שפּאַס? גנעדיגער העַרר גראַף!

פערנאנדא: וואָס שפּאַס! וואָס פלוידערסטו יודע? מאַרש, פּאַק דיך פֿאָרט!

ליב: (ציטערנד) וועה מיר! איהר ווילט בײַ מיר מײַנע טײַערע ברילִיאַנטען, מײַן גוטס, מײַן פֿערמעגען רויבען?

פערנאנדא: פֿערדאַמטער יודע! ווילסטו מיך זעלבסט פֿערלאַסען, אָדער זאָל איך מײַנע דינער רופֿען?

ליב: האַ! די דינער? מיך נאָך אֶפְשֶׁר שלאָגען? אַרױס יאָגען, זאָגט דער עדלער גראַף פֿון קאַסטיליע? העַרר גראַף איך בעט אײַך... איך וואַרנע אײַך, רייצט ניט מײַנען פֿערצווייפֿעלטען העַרץ, גיט מיר מײַנע ברילִיאַנטען און לאָזט מיך געהן.

פערנאנדא: פּאַק דיך צום טײַפֿעל, יודע!!!

ליב: (ווילד) האַ! האַ! חאַ, חאַ, חאַ... גערויבט!.. מײַנע!.. ווען איך געה פֿון דאַנען אַרוים בין איך אַ בעטלער, און מײַנע קינדער (וויינט) מײַנע קינדער, האַ, וואָס טהוט זיך דאָ מיט מיר? וואו בין איך? אַ חָלוֹם? אַ חָלוֹם? (דערזעהט פערנאַנדאַ) האַ! דו?! דו! דער עדלער גראַף אַ גנב, אַ רויבער, מערדער! רויבער! מײַנע ברילִיאַנטען! (האַפּט איהם פֿאַר'ן האַלז) מײַנע ברילִיאַנטען!..

פערנאנדא: (שרייט) הילפֿע!! דינער!! הילפֿע!..

שושנה: (ברעכט אויף די טיהר) אַלמעכטיגער גאָט! פֿאָטער וואָס געהט דאָ פֿאָר? וואָס האָסטו פֿערבראָכען?

ליב: פֿערבראָכען! האַ? יאַ, איך בין אַ גרויסען פֿערברעכען בע־גאַנגען, איך האָב דיעזען שופֿט געטרויט מײַנע 28 ברילִיאַנטען ער זאָל זײַ מיר אָבשאַצען און ער האָט זײַ בײַ מיר וועקגערויבט.

שושנה: אַ וועקגערויבט ? ניין פאַטער, דאָס איז דאָך אונמעגליך.

פערנאַנדא: יאַ שושנה, דיזע בריליאַנטען האָבען אַ גרויסען ווערטה, איין פערמעגען, קיין קעניגס קרוין דער וועלט בעזיצט זייער גלייכען, און דאָך וויל איך אייך אַלעס צוריק געבען פיר איין וואָרט פון דיר...

ליב: וואָס הער איך ? בעסטיע! מיין גאַנצעס פערמעגען, מיין לעבען איז נאָך ניט גענוג, דו ווילסט נאָך דאָס לעבען פון מיין איינציג קינד ? מערדער! וואַמפיר! (רייסט זיך צו איהם, שושנה האַלט איהם איין).

שושנה: אום גאָטעס ווילען, בערוהיגע דיך פאַטער.

פערנאַנדא: אַלטער, דיין לערמען איז גאַנץ אומזאָנסט, האָב איך ניט דיין טאָכטער, זאָ בעקומסטו דיזע בריליאַנטען ניעמאַלס צוריק.

ליב: אָ! אומזיסט טאָכטער מיינע האַלסטו מיך צוריק, וואָס האָב איך דען נאָך צו פערלירען (רייסט זיך אַרויס) שורקע! רויבער! איינער פון אונז ביידע זאָל יעצט זיין לעבען פערלירען.

פערנאַנדא: דו נידריגער וואורם, דו זאָלסט דער איינער זיין (פּאַקט איהם ביים האַלז) פאָרט מיט דיר פערפלוכטער יודע! (שמייסט איהם אין קעלער) זאָ! זאָ, מיין רייצענדע העלדין, יעצט זינד וויר אַליין. נון! חאַ, חאַ, חאַ, וואָס האָסטו דאַן געזאַגט, דאָס איך פערלאַנג אונמעגליכעס, דאָס וועלען מיר באַלד זעהען, קאָם, קאָם אין מיינע אַרמען, מיין טייבכען (וויל זי אומאַרמען).

שושנה: צוריק! קיין שריט וויטער! אַבשייליכע בעסטיע! אָדער דיזער דאָלך זאָל דיין שוואַרצעס הערץ דורכבויערן (ציהט דעם דאָלך) דענקסטו, דאָס איך ווייס ניט צו וועמען איך בין געקומען?

פערנאַנדא: יאַ, דו ווייסט? דאַן זאָלסטו עס אין גאַנצען וויסען (ציהט רעוואָלווער) ווער מיט דעם דאָלך, וועק זאָג איך, אָדער ביי מיינער עהרע...

שושנה: שיס באַרבאַר, ליעבער דער טוידט איינער קוגעל, איידער געהערען אַזאַ שורקע ווי דו ביזט.

פערנאַנדא: (ווילד) אָ, פערפלוכטע דירנע! (וויל שיסען) דאָך ניין, ניין, זאָ איינען לייכטען טוידט זאָלסטו ניט האָבען, ערשט וויל איך דיך מאַטערן, קוועלען, מיינע מעטרעסע זאָלסטו ערשט ווערען, און דאַן! דאַן! קאָם! קאָם! (וועהרענד ער וואַרפט זיך צו איהר, לויפט אַריין אלוואַרעץ).

אלוואַרעץ: זיינע עקסעלענץ, פעלדמאַרשאַל דע-קאַסטרא.

פערנאַנדא: (ערשראָקען) ווער ? דע-קאַסטרא ? וואַרט איין אויגענבליק... ער זאָל קאָמען (אלוואַרעץ אב) און דו פער-

דאַמטעֶם ווײַב, דאָרטהין צו דײַן פֿאַטעֶר, (שטופּט זי אין קעלער) און חעֶט איהר אײַך וואַגעֶן מיט אײַן וואָרט אײַן געֶשרײַ, זאָ שיסעֶ איך דורך די טיהר און עֶרמאָרדעֶ אײַך בײדעֶ צום טײַפֿעֶל (קלאַפּט צו די טהיר).

(אויפֿטריט אַלוואַרעץ, דע־קאַסטרא.)

אלוואַרעץ: זײַנעֶ עֶקסעֶלענעֶץ! (פֿערנאַנדא הייסט אַלוואַרעצ'ן געהן) געֶה און ברעֶך דעֶם קאָפּ דו בײזעֶר הונד!

פערנאַנדא: ווילקאָמעֶן עֶקסעֶלעֶנץ, זײַט מיר טוֹיזעֶנד מאָל וויל־קאָמעֶן אויף מײַן געֶביט, ביטעֶ! (צייגט אַ שטוהל)

דע קאַסטרא: דאַנקעֶ, דאַנקעֶ, מײַן ליבעֶר, וואַקעֶרעֶר העֶרר גראַף! נון, וואָס גיעבט נײַעֶס?

פערנאַנדא: אַלעֶס איז אין דעֶר בעֶסטעֶן אָרדנונג, דעֶר קעֶניג און זײַנעֶ יעֶנגעֶר האַבעֶן אַנגעֶלאַנגט.

דע קאַסטרא: נידעֶר מיט דיעזעֶן קעֶניג!

פערנאַנדא: יאַ, דאָס זײַ אונזעֶר לאָזונגס־וואָרט, נידעֶר מיט פֿיליפּ דעֶם עֶרשטעֶן, נידעֶר מיט דיעזעֶן ליבעֶראַלעֶן קעֶניג! מעֶן מוז די אַלטעֶ צײַטעֶן וויעדעֶר אײַנפֿיהרעֶן. עֶקסעֶלעֶנץ, מאָרגעֶן ווירד דעֶר קעֶניג אין מײַנעֶ וועֶלדעֶר יאַגעֶן, אויף מיר איז דאַס לאָז געֶפֿאַלעֶן איהם דורך מײַן שוס וועֶק צו שאַפֿעֶן, יאַ, עֶר מוז פֿאַלעֶן, שטירצעֶן, און דאַן! דאַן?!

דע קאַסטרא: און דאַן זאָלסטו מיט דײַנעֶן לעֶבעֶן דאַפֿיר בעֶ־צאַהלעֶן.

פערנאַנדא: אָבעֶר עֶקסעֶלעֶנץ!

דע קאַסטרא: יאַ, עֶנדליך האָב איך דיך אין מײַנעֶ געֶוואַלד און ציטעֶר'ן, שוידעֶר'ן זאָלסטו!

פערנאַנדא: ווער שפּריכט צו מיר?

דע קאַסטרא: קײן אַנדעֶרעֶר אַלס דעֶר יודעֶ יאָזעֶף.

פערנאַנדא: האַ! פֿעֶרפֿלוכטעֶר שורקעֶ, דאָס זאָלסטו מיר מיט דײַן לעֶבעֶן בעֶצאָהלעֶן (וויל איהם שיסען, עס לויפֿט אַריין העלענא פֿערשטעלט יאָזעפֿען. פֿערנאַנדא האַפּט אַביקס, אלוואַרעץ האַפּט אַרויס, שמעיה חיה לויפֿען אַריין מיט שטעקענס, שושנה לויפֿט אַריין ער־שראָקען, ר' ליבעלע לויפֿט אַריין ווילד, שוואַך און שרייט).

ליב: מײַנעֶ ברילִיאַנטעֶן! מײַנעֶ ברילִיאַנטעֶן!..

פאָרהאַנג.

דריטער אקט.

(וועלדער, יעגער־כאָר).

כאר: טיק טאַק, טיק טאַק נון לאַדעט דאָס געווער
טיק טאַק, טיק טאַק מיט בלייא און פולווער שווער (בּיס)

קעניג: גיבּט דאָס סיגנאַל
כאר: צום ווידערשאַהל (בּיס)

כאר: טיק טאַק, טיק טאַק
נון גראַדע ווי אין שלאַכט. (בּיס)
טיק טאַק, טיק טאַק
נון אַלע אויף צום יאַכט. (בּיס)
טיק טאַק, טיק טאַק
נון אַלע אויף צום יאַכט (בּיס)
אויף צום יאַכט
אויף צום יאַכט. (בּיס)

קעניג: וויר מאַרשירען אין די וועלדער
ווי דורך שרייפען די פעלדער
אויף יעדער אויף זיין פערדן
לאָזט זעהן פון יעדען זיינעם ווערט
שיסען אויף די האַזען
לאָזט דעם האָרן בלאַזען (בּיס)
אויך פיקסען לייגט נידער
אַבּענדס זעהן וויר אונז ווידער
פיף פאַף.

כאר: שנעל מאַרשירט.

קעניג: פיף פאַף.

כאר: ניכט פערווירט פיף פאַף (3 מאָהל).

קעניג: גיבּט דאָס סיגנאַל

כאר: צום ווידערשאַהל

קעניג: גיבּט דאָס סיגנאַל

באר: צום ווידערשאַהל.

קעניג: גראַדע ווי אין שלאַבט
אַלע אויף צום יאַבט.
יאַ דעם פֿײַנד בעזיעגט מיט מאַכט (באָר בים).

קעניג: נון מאַרשירט. (בים) (בים קעניג באָר)

באר: נון מאַרשירט.

קעניג: נאָר מיט מוטה זאָל אַלעם געהן
מיט מוטה צום גרויסען יאַבט.

באר: גראַדע ווי אין שלאַבט
יעצט צו דער יאַבט
אַלע, אַלע, אַלע נון מאַרשירט
האַלט דאָס געווער
קיין מאָל נישט שווער
אַלע, אַלע נון מאַרשירט.

קעניג: גיבט דאָס סיגנאַל (בים)

באר: האַ...
גראַדע ווי אין שלאַבט... (א. ז. וו. מאַנעוורירט)
אויף דער יאַבט, אויף דער יאַבט.

(פֿערנאַנדאָ קומט מיט אַ אַנדערע פּאַרטיי יעגער).

פערנאנדא: אַלזאָ פֿרײַנדע, הײַטע איז דער טאַג, דער גרויסער גליקליכער טאָג, ווען שפּאַניען וועט זיך ענדליך בעפֿרײַען פֿון פֿיליפּ דעם ערשטען; ער, וועלכער ערנידריגט די אַדעל און ציהט פֿאָר די בויערן און די יודען, ער מוז הײַטע פֿון דער וועלט פֿערשווינדען, און דאַפֿיר האָט איהר אַלע מיר פֿערשפּראָכען מיך צום קעניג צו קרײַנען, אַלזאָ בלײַבט איהר אײַער פֿערשפּרעכען טרײַ?

אלע: יאַ!

פערנאנדא: אַלזאָ היר האָב איך איין פּאַפּיער פֿערפֿערטיגט, אין וועלכען איהר אַלע פֿערפּפֿליכטעט אײַך מיך צום קעניג פֿון שפּאַניען צו קרײַנען, ווערט איהר דאָס אונטערשרײַבען?

איינער: אַלזאָ, וואָצו דאָס אונטערשרײַבען?

פערנאנדא: מײַנע ברידער, פֿאָרזיכט איז די מוטער דער ווײַזהײַט, פֿיללײַכט געלינגט מײַנע אונטערנעהמונג ניכט, און איינער פֿון אײַך אום דעם קעניגס פֿרײַנדשאַפֿט צו געווינען זאָל איהם אײַנפֿאַלען מיך צו פֿערראַטהען, דאַן זאָל דיזעס דאָקומענט צײַגען זײַן, דאָס איהר אַלע האָט אין דיזער פֿערשווערונג טײַל גענומען גראַדע ווי איך.

איינער: רעכט, דער גראַף האַט רעכט!

אלע: רעֶכֿט! רעֶכֿט! (אַלע אונטערשרייבען אויף די פּלייצעס פֿון איינעם).

פערנאנדא: נון, פֿריינדע, פֿערטיילט אייך, פֿעראייניגט אייך מיט דעם קעניגס יעגער, דאַמיט עס פֿאַלט אויף אונז קיין פֿערדאַכֿט.

איינער: גליק אויף ליעבער הערר גראף!

אלע: עס לעבע דער נייער קעניג פֿון שפּאַניען! (אַלע אָב. אין דער צייט פֿערשטעקט זיך שמעיה אונטער א בוים).

פערנאנדא: זאָ, יעצט בין איך פֿון אַלע זייטען און מיט אַלעם זיכֿער.

שמעיה: עט, עס רעדט זיך נאָר אַזוי.

פערנאנדא: דיעזעס פּאַפּיער איז זעהר וויכֿטיג, און דאָך דאַרף איך עס ביי זיך ניט האַלטען, אַלזאָ, דאָ אונטער דיעזען בוים (גראָבט מיט'ן זעבעל) זאָ, יעצט איז אַלעס אין דער בעסטען אָרדנונג, דער פּלאַן איז פֿערטיג, יעצט העלף דו מיר נאָך דיעזעס מאָל מיין גליקס-שטער'ן און דער מאָרגענדיגער טאָג זאָל מיך בעגריסען אַלס קעניג פֿון שפּאַניען (אָב, שמעיה קומט פֿאָר).

שמעיה: שוין טאַקי מאָרגען? עט, ניט אַזוי גיך טהוט זיך ווי עס רעדט זיך, דו דער קעניג פֿון שפּאַניען? ניט זאָלאַנג שמעיה לעבט, נאָר לאָמיך נאָר זעהן וואָס האָט ער דאָרט געגריבעלט מיט דעם זעבעל, מיט דעם קלינגעל (שאַרט דאָס ערד) האַ? אַ פּאַפּיער! נאָר וואָס זאָל דאָס אַזוינס בעדייטען? אוי געוואַלד! פֿאַר וואָס האָט מיך מיין טאַטע ניט געלערנט שפּאַניש, אָבער דאָס שאַדעט אויך ניט, איך וועל דאָ אין וואַלד אויפֿזוכֿען שושנה'ן מיט ר' ליבעלען. אוי וועה צו מיינע יאָהרען אַז איך דערמאָן מיך אָן דעם גוטען טייערען ר' ליבעלע, ווערט מיין הארץ ווייך ווי אַ לעמעשקע, זייט מען האָט ביי איהם די טייערע ברילאַנטען אַוועק גערויבט און איהם פֿון דעם דאָרף פֿעריאָגט, האָט ער נעבעך זיין פֿערשטאַנד פֿערלאָרען, וואַלגערט זיך אַרום אין די וועלדער, וואו ער טאָגט, דאָרט געכֿטיגט ער ניט, אוי! אויף אַלע שונאַי ישׂראל געזאָגט, יאַ מַחֲשָׁבוֹת'ן, וואָס זשע טוהט מען מיט דעם בריעף? מיך וואונדערט נאָר, אַז אַ גראַף זאָל האָבען אַ קאָפּ פֿול אָנגעשטאָפּט מיט שמאַטעס. ער אַליין האָט געזאָגט, אַז דאָס איז אַ נויטיגער בריעף טאָ פֿאַר וואָס זשע האָט ער איהם בעגראָבען אין דער ערד? סטייטש, ער קען דאָך נאָך פֿערפֿוילט ווערען? זאָגט שמעיה הַגָּדוֹל, אַז דאָ איז דער בריעף גאַנץ זיכֿער (לעגט איהם אין קעשענע, חיה דערזעהט עס און בעהאַלט זיך) אצונד וועלען מיר לויפֿען צו אונזער גוטען קעניג און איהם אַלעס ערצעהלען, אַי, וועט מען מיך דאָך פֿרעגען, שמעיה, וואָס לויפֿסטו? וועל איך זאָגען, כְּדֵי מען זאָל מיינען אַז איך האַנדעל... אָבער דאָס לויפֿען אַליין איז אויך ניט קיין געשעפֿט, דאָרט קראַכֿט, עס שיסט, זיי קענען נאָך מיינען אַז איך בין אויך עפּעס אַ ווילדע חיה און מיך אויך צו וואַלען, פֿע! זיך צו לייגען אין מיט'ן דערינען נאָך איידער איך האָב חתונה

נעהאַט, דאָס געהט ניט, איך וועל מיך דאָ צולייגען, אַז דער גוטער קעניג וועט פֿאַרביי געהן, וועל איך איהם באַלד פֿערהאַלטען דעם וועג, און איהם זאָגען: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ! זאָלסט וויסען, אַז... אַז... עט, איך וועל אייך ניט אויסזאָגען וואָס איך וועל איהם דערצעהלען. שמעיה, שלאָפֿען! (לעגט זיך אויף אַ גראָז־באַנק. אויפֿטריט חיה).

חיה: אָט דאָ ליגט ער דער פֿויגעל־שיסער, אַ מאַכער, אַ העלד, האָט זיך אויסגעפּוצט מיט די שמאַטעס און לאַטעס, האָט זיך אַוועק־געגנבה׳ט פֿון מיר און לויפֿט צום קעניג נאָר... „לא״, ניט חיה׳ן, איך האָב מיך אויך פֿערשטעלט פֿאַר אַ מאַנדריט פֿוץ נאָך און אָט בין איך דאָ, האָסטו געהערט אַ אַקציע, ער וועט לויפֿען צום קעניג, און חיה וועט קאָכען וועטשערע... דאָס פּאַפּיער מוז איך ביי איהם, אַרויס גנבה׳נען, און לאָז ער ניט זיין אַזאַ גרויסער קנאַקער (סצענע ביז זי נעהמט אַרויס).

שמעיה: (ערוואַכט, זי בעהאַלט זיך) מיר דאַכט זיך, אַז אַ שלאַנג האָט זיך דאָ געדראַפּעט אויף מיר (מען שיסט) ניין, דאָ איז ניט קיין געשעפֿט צו שלאָפֿען, איך וועל מיך ערגעץ אויסזוכען אַ זיכערען פּלאַץ (אַב).

חיה: האָסטו געהערט איין אַקציע, אַלסדינג קומט נאָר אָן זיי. זיי זענען די ברויט־געבערס, די העלדען, און איך חיה זאָג פֿערקעהרט, ווער ברענגט די העלדען אויף דער וועלט? ווער לײַדעט צרות און בויכוועהטיג? ווער קאָכט די לאָקשען? ווער דראַפּעט מיט די נעגעל? מיר פֿרויען זענען די גרעסטע העלדען.

I.

די פֿרוי זי איז אַ העלד וואָס געבען קען
צו שווער איז פֿאַר איהר גאָר קיין שום זאַך
זי האָט פֿיעל מוטה, זי האָט אין זיך דעם ברען
זי איז מעכטיג חאָטש זי זעהט אויס שוואַך.
ווי זי אַרבייט שווער
דאָך פֿלייסיג איז זי מעהר,
נאָר אַ מענש איז דאָס פֿרויען צימער
איהר, מענער, ווייסט עס גוט,
אַז ווען איהר האָט אונז ניט
געהט עס מיט אייך פֿיעל שלימער.
זי קאָכט אייך אָב איהר עסט
און גיט אייך פֿון דעם בעסט
איהר האָט אַ קורצען זכרון, איהר פֿערגעסט
פּריווט נאָר, פּריווט אָהן ווייבער זיך בעגעהן
חָרוב וואָלט געוואָרען די וועלט
מענער זאַט זיך מודע און זאָגט אַליין

אויב די פרוי איז ניט קיין וואהרער העלד.

II

די פרוי, זי שלעפט דעם מאן פון בלאָטע ארויס
פון שיכּרות און פון קאָרטען פון וויים דער רוח
זי פיהרט איהם איין אַ ליעבע היים אין הויז
און זי מאַכט פון מאַן אַ לייט אויך גיך
און אַז גאָט העלפט דאַן איז אַ פערגעניגען
זי גיט איהם אַ קליינישקעם צו פערוויגען
זי נעהט אין מאַרק אַריין
זי קויפט מציאוֹת איין
פאַר איהם וואָס זי קען קריגען;
זי קאָכט אייך אָב איהר עסט
און גיט אייך פון דעם בעסט
איהר האָט אַ קורצען זכרון איהר פערגעסט...

(זי לויפט, מען שיסט און זי פאַלט, שמעיה קומט אָן פערשלאָפען און פאַלט איבער איהר).

שמעיה: וואָס איז דאָס פאַר אַ חיה? האַ? וואָס איז דאָס? וועה מיר, ס'איז דאָך גאָר מיין חיה! (טאָרעט זי.) חיה! שטעה אויף חיה! אוי, זי איז טוידט, אַזאַ כּשרה חיה, אַזאַ שעהנע חיה, קוקט אָן, אַפילו נאָכ'ן טוידט האַלט זי אויך אָפען דעם פיסק. אוי מיין כּשרה חיה, לאָמיך דיך האָטש צומאַכען דיינע ליבּטיגע אויגען, לאָמיך דיך האָטש צומאַכען דיין פיסקעלע (חיה גיט אַבּיס זיין פינגער) לאָז אָב מיין פינגער, אוי וועה איז מיר, געוואלד, זי בייסט מיר אָב דעם פינגער, לאָז אָב! געוואַלד! (געשיהט) צום ערשטען מאָל אין מיין לעבען זעה איך אַז אַ טוידטער זאָל זיך בייסען, אוי חיה, מאַך דיך ניט נאַריש און שטעה אויף חיה, חיקעלע, נשמה זי וויל ניט געהן, שלעכט, נאָ, וואָס זאָל מען טהון? געשטאָרבען, פערפאַלען ווי עס ווייזט אויס וועל איך מוזען חתונה האָבען מיט מרים דבורה, דער טוקערין.

חיה: וואָס? דיר אויף צוזעציניש ועסטו מוזען מיט מיר חתונה האָבען.

שמעיה: גאָט איז מיט דיר, איך, וויל דען ניט? קום אַוועק פון דאַנען מען קען דיך נאָך דער'הרג'נען.

חיה: דיר האָט ניט דאָס דערהאַרגענען, ווי דיר האַרט דאָס לעבעדיג ווערען.

שמעיה: שטייטס, וואָס רעדסטו? איך?

חיה: (שטיל) מרים דבורה די טוקערינס, קום, האָסטו געהערט אַ אקציע (ביידע אָב, אויפטרעט יאָזעף מיט אַ קייטעל ברויט און אַ פלאַש וויין).

יאזעף: אוי ווי מיעד איך בין. א דו פערפלוכטער פערנאנדא, עס איז איהם נישט גענוג וואס ער האט אונז פערטריבען, נישט גענוג וואס ער האט שטרענג פערבאטען אין דער גאנצער געגענד אונז שוין צוגעבען, האט ער אויך בעפאהלען מען זאל אונז גאר נישט פערקויפען, אבער מיר איז עס דאך געלונגען ביי גוטע מענשען צו קריגען ברויט מיט וויין, אבער וואו זאלען זיי ערגעץ זיין? איך קען זיי אין ערגעץ ניט געפינען (ערבליקט א טלית אויף א בוים) הא! ריכטיג דאס איז עס, שושנה האט מיר געזאגט אז זי וועט אויפהענגען אלם צייכען דעם טלית אויף איין בוים און דא וועט זיין דאס פלאץ פון אונזער צוזאמען-קונפט, יא זיי וועלען געוויס אהער קומען, דעם טלית וועט א יוד ניט איבערלאזען, אוי טלית'ל, הייליגער סימבאל, דעם יודענס שענסטע קלייד און צירדע, מ'שלאגט, מ'קוילעט מ'טרייבט, מ'רויבט, אלעס נעמט מען ביים יודען אוועק נור ניט דעם טלית.

I.

דאס טלית'ל איז דאך א טייערע זאך
דאס געהער צו דעם יודען.
יעדער יוד האט אין איהם האפנונג א סך
יעדער איז מיט איהם צופריערען.
אך טהייערער טלית, הערצליבע טרייסט.
פיל תפילות הערסטו דיך אן
פון אלע ביטערע הערצער דו ווייסט
פיהלסט גאנץ גוט דעם יודענס פיין
ביזט שטענדיג מיט דעם יודעלע.
פון זיין ברית אן האט ער דיך
אויך ווען מען גראבט מיט דעם יודעלע
וויקעלסטו איהם איין מיט זיך
בעגלייטערין אין גלויביגקייט
דו ביסטו דאך מיין עוויגקייט.
דאס טלית'ל איז דאס איינציגע קלייד
פאר דעם יודען אין זיין פרייד און לייד
פון זיין געבורטסטאג ביז אין קבר געהט ער מיט איהם מיט
ווערט איבעראל געיאגט,
זיין לעבען איהם געפלאגט
אלעס וואס ער פערמאגט נעמט מען צו ביים יוד
אלעס, אלעס, נור דעם טלית דאס נעמט ניט

V.

ווען איך בין געווארען נאר 13 יאהר,

האָט מען אָנגעטהון מיר אַ טלית.
ווי ווענינ איך האָב דאַן פֿערשטאַנען גאָר
וואָס עס מיר טייערער פֿון אַלעס.
איך האָב דאַן אין מיין דרשה צו געזאָגט
האַלטען מיין טליתל ריין,
ליידער בין איך פֿון דעם גלות געפּלאָגט
שטענדיג אין טרעהרען און געוויין
אָנגעזאַפּט איז ער מיט מיין טרעהר
טריקענט זיך קיין מאָל ניט אויס,
איהם איז אויך מיינע צרות שווער
מיין פּיין ווי זיין פּיין איז גרויס
בעגלייטערין אין גלויבינקייט
דו ביסט דאָך מיין עווינקייט א. ז. ח.

(נאָך געזאַנג הערט מען ליב און שושנה׳ס שטימע).

יאזעף: שושנה! פֿאַטער! דאָ בין איך.

(ר׳ ליב, שושנה).

ליב: לאָזט מיך, לאָזט מיך קלאָגען אויף מיינע קינדער.

יאזעף: טייערער אָנקעל, אַט דאָ זענען אייערע קינדער נעבען אייך.

ליב: ניין, ניין, גאָט האָט זיינע קינדער, פֿערלאָזט די לוים פֿון דעם בית המקדש פֿערטריבען, שטיל, וויסט, נור דאָס נאַר־גלען פֿון אַ וואַסער׳ל הערט זיך, עס פֿליסט שטארק, עס ווערט אַלע מאָל גרעסער, עס קאָכט, עס זידט, האַ, אַ טייך פֿון יודיש בלוט, עס פֿערפֿלייצט די גאַנצע וועלט וויסט... די האַרפֿען צו בראָכען, די סטרונעס פֿון אונזערע הערצער צוריסען, דער הימעל איז שוואַרץ גע־קליידעט און גאָט זיצט שבעה נאָך זיינע קינדער.

שושנה: זעה טאַטעניו, אָט דאָ זענען דיינע קינדער.

ליב: מערדער! רויבער! גיעב מיר אַוועק מיינע בריליאַנטען!

יאזעף: טייערער אָנקעל, זיצט, רוהט אייך אַביסעל אָב, היינט דאַרף מען זיך ניט אויפֿרעגען, ווייל עס איז שבת.

ליב: היינט איז שבת, שבת קודש, היינט איז יום שבתון יום מעדנים און אין דעם שבת קודש בין איך פֿערשמאַכט פֿון הונגער, פֿערטריקענט פֿון דאָרשט, אוי, וואו נעהמט מען חאָטש אַ טרוקען שטיקעל ברויט?!

יאזעף: זעהט אָנקעל, איך האָב געבראַכט אַ פֿלאַש ווין, איך האָב אויך ביי אַ יודען געפּועלט, ער זאָל אייך לאָזען ביי זיך אין געהיים איבערנעכטיגען אַ צייט, און איהר וועט ניט דאַרפֿען נעכטיגען אין די וועלדער.

ליב: רבש״ע, דו ביזט זיך מרחם איבער אונז, און איך וועל ווידער

מיט שמחה לויבען דיין היילינגען נאָמען, יאָזעף! קינד מיינס, האָסט מיך דערמאָנט אז היינט איז שבת מברכים, גיב מיר מיין טלית, איך זויל בענטשען ראש חדש, איך וויל בעטען גאָט אַז דער נייער חדש זאָל אונז ברענגען ברכה הצלחה און אַ ישוע,, אויף אלע אונזערע פערפאָלגטע אונגליקליכע ברידער.

ליב: יהי רצון מלפניך.
ביידע: יהי רצון מלפניך.
ליב: יהי רצון מלפניך שתחדש עלינו את החורש הזה.
ביידע: את החורש הזה.
ליב: את החורש הזה לטובה ולברכה.
ביידע: לטובה ולברכה.
ליב: יהי רצון, גאָט, דערהער מיין תפלה,
איך גיעב פאַר דיר אוים מיין געפיהלע,
און בעט דיך דו זאָלסט אונז
פון דעם גלות בעפרייען
און אונזער לעבען מיט גוטען בענייען,
אַז פון דיעזען חורש אָן ;
זאָל דיין היילינגע נאַציאָן | (בים).
יאזעף: נישט ליידען מעהר, ניט פערגיסען קיין טרעהר.
שושנה: נישט ליידען מעהר, וויש אָב זיין טרעהר.
ליב: ותתן לנו חיים אֲרוּכִּים.
יאזעף: חיים, חיים, חיים של שלום.
שושנה: חיים, חיים, חיים של טובה.
ליב: חיים, חיים, חיים של ברכה.
ביידע: חיים של פרנסה.
ליב: שיק שוין דעם גואל משיח בן דוד,
און ברענג אונז אַ חיים ש' עושר וכבוד.
חיים שימלאו משאלות לבנו לטובה.
אלע: אָמן סלה! (מען הערט אַ שאָס, דער קעניג פאַלט אַריין פערוואונדעט).
יאזעף: וועה מיר! זעהט נאָר, אַ מענשען דערשאָסען ער פערבלוטעט, גיט מיר שנעלער וואַסער.
שמעיה: וואו נעהמט מען וואַסער?
יאזעף: דאָרט אין אַ פלאַש איז דאָ וויין (שמעיה וויל טרינקען).
חיה: וואָס טרינקסטו אוים די וויין?
שמעיה: איך האָב נאָר אַ שמעק געטהון, צו ער איז ניט אוים געוועבט.

יאזעף: גיט מיר לייווענד.

שמעיה: וואו נעהמט מען לייווענד?

יאזעף: (טראכט) ... דאס טלית שנעל!

שמעיה: דעם טלית גאר?

יאזעף: ווען א מענש איז אין געפאהר אין קיין עבירה (שמעיה פערבינדעט מיט א שטיק טלית די וואונדע).

יאזעף: ער איז גערעטעט!

שמעיה: גערעטעט!

חיה: גערעטעט!

יאזעף: ער מאכט שוין אויף די אויגען.

שמעיה: ער מאכט שוין מיט די אויגען.

שושנה: גאט זיי דאנק! (אויפטריט אמבראזי יעגער).

אמבראזי: וואו איז דער קעניג? אה מאיעסטעט, וואס פאר א אונגליק?

אלע: דער קעניג! (קניען).

קעניג: ווען ניט דיעזער יודע, וואלט איהר יעצט מעהר קיין קעניג געהאט.

אמבראזי: ווי אונגליקליך בין איך, דאס ניט מיין האנד האט דיינע וואונדען פערבונדען.

קעניג: דיזער יונגערמאן האט עס זעהר געשיקט געמאכט. יונגער-מאן, מיט וואס זאל איך דיר אבדאנקען?

יאזעף: עדלער מאנארך! ניט מיר קומט דער דאנק, נור דיעזען ווירדיגען גרייז, דען נור איהם צוליעב האב איך אין דיעזע געגענד פערבראכט.

קעניג: ווער איז דער אלטער, מיט דעם פערווירטען בליק? אלטער שוי מיך אן.

יאזעף: דיעזער גרייז איז ליב ספרדי איין איינינקעל פון דעם בעריהמטען שפאנישען דון עמנואל, זייט פיעלע יאהרען וואהנט ער אויף דעם גוט פון דעם גראף פערנאנדא פון קאסטיליען, אונלענגסט איז ער דורך פערשידענע אונטערנעהמונגען פעראָרמט געוואָרען און איז ניט געוועזען אים שטאנדע די רענטע צו בעצאהלען, און דער גראף האט איהם פון זיין גוט פעריאגט, דאס איז אבער ניט אלעס, דורך אזעלטענעם צופאל האט דער אלטער געפונען 28 זעלטענע ברילאנטען, וועלכע זענען נאך פון זיין גרויספאטער געבליבען, מיט פריידע איז ער געלאפען צום גראף, ער זאל זיי אבשאצען, דער גראף האט זיי ביי איהם וועקגערויבט, איהם געשלאגען און פעריאגט, זייט דאן איז ער עטוואס פון זינען, דאך האט ער מאנכע טעג, ווען ער איז ביי'ם פערשטאנד אזוי וואנדערט ער מיט זיין טאכטער אין די וועלדער

און איז פֿאַסט טעגליך, דען גרעסטען געפֿאַהר אויסגעזעצ־.

קעניג: מענש! גענוג! וואָס דו ערצעהלסט, איז שרעקליך, שוידער־
האַפֿט, גראַף פֿערנאַנדא, האָסטו געזאָגט, ער, מײַן בעסטער
פֿרײַנד, איין דיעב, איין רויבער, אונמעגליך, איך גלויב קיין וואָרט.

יאזעף: אין דער געגענוואַרט פֿון דיזעס מערכען האָט ער זיך גע־
אײַסערט דאָס ער בעזיצט די ברילױאַנטען און פֿערשפּראָכען
זײַ צוריק צו געבען דאַן, ווען זי ווירד זײַן שענדליכען ווילען
טהון.

קעניג: אָ הער־אויף! הערט איהר דאָס מײַנע ערלע הערן?!

אלע: שרעקליך!

אמבראזי: די זאַכע פֿאָדערט שטרענגע אונטערזוכונג, דען נאָך
שטעהט בײַ אונז די עהרע דעס גראַפֿען צו הויך און
זאָל זיך בײַ דער אונטערזוכונג אַרויס־צייגען, דאָס עס איז ניט מעהר
אלס איינע פֿערלײַמדונג, זאָ בּיזטו דער שטרענגסטער שטראָפֿע
אונטערוואָרפֿען ניכט אַכטענד דאַרויף, וואָס דו האָסט דעם קעניג זײַן
לעבען גערעטעט.

קעניג: און ווי זאָלען מיר די אונטערזוכונג בעגינען.

אמבראזי: מאַיעסטעט, איך האָב אַ פֿאָרטרעפֿליכען פּלאַן.

קעניג: לאָז הערען!

אמבראזי: מײַנער מײַנונג נאָך, זאָל איין באַל פֿעראַנשטאַלטעט
ווערען אין קעניגליכען הויף און אַ גרויסער פּרײַז זאָל
אויסגעזעצט ווערען דעם, אָדער דער יעניגער, וועלכע וועלען טראָגען
די שענסטע ברילױאַנטען און אויף דיעזער אַרט וועלען מיר פֿילײַכט
אויף דער שפּור קומען.

קעניג: פֿאָרטרעפֿליך, זאָ זײַ עס און איהר מײַנע ערלע הערען שטילע
און פֿערשוויגענהייט פֿאָדערט פֿון אײַך אײַער קעניג.

אלע: אונזער עהרענוואָרט!

קעניג: יעצט מײַן ליעבער אַרצט, בעטראַכטעט דעם אונגליקליכען
אַלטען, פֿילײַכט קענען זי איהם העלפֿען.

אמבראזי: (בעטראַכט איהם) ער איז דורך איין צופֿאַל עטוואָס גײַסטיג
געשטערט איין צופֿאַל וועט איהם באַלד זײַן פֿערשטאַנד
צוריק געבען דאָס לאָזט זיך זעהר לײַכט מאַכען.

קעניג: אַלזאָ נעהמט דעם ווירדיגען אַלטען, און איהר אַלע פֿאָלגט
אונז נאָך.

אמבראזי: קומט אַלע אַרײַן, עס לעבע דער גוטער קעניג!

אלע: האָך! האָך!

ליב: קינדער, וואו בין איך? ווער זענען די אַלע מענשען?

יאזעף: יעצט מאַיעסטעט, איז ער בײַם פֿאָלען פֿערשטאַנד. זעהט
אָנקעל, דאָ איז אונזער גוטער קעניג.

ליב: האַ? אונזער קעניג? יאַ דאָס ביזטו, איך קען דיך מײַן עדלער קעניג, אָבוואָהל איך האָב דיך קײַנמאָל ניט געזעהן אָבער אין מײַנע געדאַנקען האָב איך דיר פּונקט אַזוי יונג און שעהן פאָר־געשטעלט (קניעט) אַדוני המלך! העלף אונז, מיר לײַדען זאָ פיעל, מיר קענען שוין די צרות ניט מעהר איבערטראָגען, גערעכטיגקײַט מײַן קעניג!

קעניג: קום מיט מיר עדלער אַלטער, איך ווייס אַלעס, און בײַ מײַנער קראָנע שווער איך דיר, דאַס דיר, זאָל נור גערעכטיגקײַט פערשאַפט ווערדען, פאָלגט אונז נאָך.

ליב: רבש״ע דו קוקסט ווידער אַראָפּ אויף דײַנע קינדער, העלף מיר אויך, און מײַנע קינדער און קינדס־קינדער וועלען דיך עוויג לויבען פאַר דעם חסד, וואָס דו האָסט מיט מיר געטוהן, אין דעם טאָג פון דעם שבת קדש.

פאָרהאַנג

פיערטער אקט.

(טראָהן־זאַל ביי׳ם קעניג. אויפטריט פערנאַנדאַ העלענא).

פערנ׳: וואַהנזיניגע, ווילסטו זיך און מיך אין איין אונגליק שטירצען?

העלענא: איך האָב עס דיר צו הויזע געזאָגט, און האָב דיך גע־בעטען ניט צו געהן אויף דיעזען זאַל, וועניגסטענס מיך זאָלסטו פערשוינען.

פערנ׳: איך זאָל ניט קומען, ווען דער קעניג האָט זאָ איינען האָהען פרײַז אויסגעזעצט פיר דען־יעניגען, דער דאָס שענסטע שמוק בעזיצט. איך זאָל ניט קומען, ווערענד עס האַנדעלט זיך אום רוהם און עהרע פאַר אונז?

העלענא: אָבער דיעזע ברילאַנטען ברענען ווי אַ פײַער אין מײַנע געהירען, איך, דו, מיר בײדע, ווייסען גוט ווי אַזוי דיעזע ברילאַנטען צו אונז קומען. ברודער, פערנאַנדא! הער־צו די שטימע פון דײַן שוועסטער, וועניגסטענס איין מאָל אין דײַן לעבען, קום נאָך הויזע, פאַל ניט אין דער עפענטליכקײַט מיט דיעזע ברילאַנטען, אָה, מײַן האַרץ פראָפעצײַעט מיך איין שרעקליכעס אונגליק.

פערנ׳: קײן וואָרט מעהר, דו ביזט פון זינען! שטיל, דער הויף פערזאַמעלט זיך (בײדע זעטצען זיך).

(קעניג, אמבראָזי, געפאָלגע. חיה אַלס טערקין מיט מיידכען, שמעיה אַלס טערק. חיה זינגט אַלס טערקין).

חיה: מיר די פרויען, וועלטעלעך בויען

פֿאַר דעם אַללאַ, אַללאַ.
בײַ די טערקען פֿעהלט אונז קײן שום זאַך נישט
אין דעם האַרעם איז אונז וואויל און גוט.
מיר האָבען אַלעם וואָס דאָס הערץ נור גלוסט,
אַגעליבטער איז אונז זעהר שטרענג פֿערוועהרט — דאַמען-כאָר ביס
גראָבען מיר איהם אוים פֿון אונטער דער ערד,
און דאָס לעבען איז בײַ אונז פֿערזיסט.

חיה: אין אונזער אַזיען אַ יעדער ווייסט
איז דאָס קלימאַט הייס
און די געליבטען קאָכען דאָרט פֿעסט
זענען מיר גוטע געסט,
אונזערע מענער הייסער ליעבען,
ווייל מיר זענען זייער שאַטץ.
און ווי אָפֿט מיר זיי בעטריבען
הערען מיר זיי ווי די קאַץ.
ווי אָפֿט פֿיהרען
מיר די מענער בײַ די נעזער — דאַמען ביס
און מיר טרינקען
פֿולע גרויסע גלעזער.
מיר די פֿרויען וועלטעלאַך בויען א. ז. וו.

כאָר: דאַנק אַללאַ, אַללאַ, אַללאַ, (חיה און דאַמען טאַנצען).

שמעיה: אַטערק בין איך דערקענט נאָר מיך.
נאָך מײַנע קלײדער באַלד
איך עס און גיעס
איך ציעל און שיס
און מײַן לעבען איז דער וואַלד,
איך פֿיהר מיך ווילד,
איך בין דאָך מילד,
צו מײַנע ווײַבער אַ סך,
פֿאַר זיי איך זאָרג,
איך לײַה און איך באָרג,
נישט פֿעהלען זאָל זיי קײן זאַך.
און אין רײַכען האַרעם
איז דאָך פֿריילין וואַרעם,
מײַנע ווײַבער מיך עמפּפֿאַנגען,
ווי דעם מאַחאַמעד. — כאָר ביס
און מיר אַפּיום טרינקען,
ביז אין שלאָף פֿערזינקען

אונ מע שלאָפֿט ביז איבערמאָרגען
מעג זײַן ווי שפעט
דאַן אַראַווין טערקיש
איך דאַנק אַללאַ פֿאַר מײַנע גוטע טעג און נעכט
עס אויף ביידע באַקען, חלעבען א טערק צו זײַן
איז גאָר נישט שלעכט. (כאָר ביס)

II.

אין מײַן מעצעט, אללאַ איך בעט
איך זאָל געזונד זײַן.
איין אויסנײַם איינס, אַ מיידעלע אַ שײנס,
זאָל וועלען זײַן נאָר מײַן.
אַללאַ מיך הערט
און מיר בעשערט
יעדע וואָך אַ מויד.
איך הייראַטהע אָפּט
נאָר איך בין געשטראָפּט
וואָס איך דאַרף זײַ פֿערזאָרגען ברויט.
אין מײַן רײַכען האַרעם... (ביז ענדע כאָר ביס),

איינער:
דאַ קאָמט מיט גרויס פֿוראָר
דער אַמבאַסאַדאָר
געשיקט פֿון סולטאַן פֿרײַ
פֿון דעם גרויסען מעכטיגען לאַנד טירקײַ.

כאָר:
ווילקאָמען זײַ גרויסער מאַן,
געזאַנדטער פֿון סולטאַן.

אויפּטריט יוסף, שושנה.

אמבראזי: אים נאָמען זײַנער מאַיעסטעט דעם קעניג, דאַנקען מיר
אײַך עדעלע ריטער און וואָהלגעבאָרענע דאַמען.
ווי איהר אַלע ווייסט, איז דיעזער באַל פֿעראַנשטאַלטעט געוואָרען אַלס
דאַנק-זאַגונג און ערינערונג אַן דען טאַג, וואָס אונזער עדלער מאָנאַרך
איז גערעטעט געוואָרען, ווען איין שטערבליכער שאָס איז אויף איהם
אָבגעפֿײַערט געוואָרען אויף דער יאַגד אין די וועלדער דעם עדלען
גראַפֿען פֿון קאַסטיליען, און אום דיעזען באַל גאַנץ אינטערעסאַנט צו
מאַכען האָט זײַנע מאַיעסטעט די גיטיגע געהאַבט דיעזען גאָלדענען לאָרבער-
קראַנץ אַלס פרײַז אויסצוזעטצען פֿיר דער-יעניגע דאַמע, וועלכע

ווירד טראָגען די קאָסט-באַרסטע בריליאַנטען. האָך לעבע אונזער גע-רעכטיגער קעניג!

אלע: האָך!

קעניג: מיין ערדלער גראַף! איך האָב אייך צו ריכטער ערנאַנט, נון! האָט איהר שוין איינען ענטשלוס געפּאַסט, ווער דיעזען פּרייז געוואונען האָט?

אמבראזי: יאַ מאַיעסטעט, מיינער מיינונג נאָך, האָט דעם פּרייז געוואונען די רייצענדע גרעפין העלענא, די שוועסטער דעם גראַפען פערנאַנדא דע קאַסטיליען (פיהרט זי צום קעניג).

קעניג: איך גראַטולירע די גרעפין, און צור אויספיהרונג פון דיעזער צערעמאָניע, ערנען איך אונזער ערדלען גאַסט דען טערקישען אַמבאַסאַדאָר.

יאזעף: (געהט צו, וויל איהר אָנטהון דעם קראַנץ, דערשרעקט זיך) מיין גאָט!

קעניג: וואָס איז געשעהן?

יאזעף: דיעזע בריליאַנטען... יאַ קיין אירטהום, איך קען זיי 28 אין צאָהל 16/‏317 קאַראַט אין געוויכט, דיעזע בריליאַנטען זענען מיר אויס מיינעם האַרעם געשטאָלען וואָרען, ענטוועדער די גרעפין האָט זי זעלבסט געשטאָלען אָבער געמיינשאַפטליכעם מיט דעם רויבער געהאַט, דאָס איינע איז אָבער זיכער, דאָס דיעזע בריליאַנטען זענען מיינע.

קעניג: וואָס האַבען זי דאַרויף צו זאַגען, גרעפין?

העלענא: איך ווייס ניט, דיעזע בריליאַנטען האָט מיין ברודער...

פערנאנדא: יאַ מאַיעסטעט, דיעזע בריליאַנטען האָב איך מיינער שוועסטער צום פּרעזענט געמאַכט, און די גאַנצע בעשולדיגונג איז לעכערליך.

העלענא: ניין... עס איזט... מיין האַרץ! איך שטערבע...

קעניג: פיהרט די גרעפין אין צווייטען זאַל און זאָרגען זי פאַר איהר בעטערונג (געשיהט) אַלזאָ ערקלערען זי אונז גראַף, ווי זי קאָמען צו דיעזע בריליאַנטען!

פערנאנדא: ביי מיר אין דער פּראָווינץ האָט איינע לאַנגע צייט געוואוהנט איין אַלטער יודע, ביי איהם האָב איך דיעזע בריליאַנטען געקויפט, פיליכט האָט דער יודע געשטאָהלען, דאָס קאָן מעגליך זיין.

קעניג: און וואו איז יעצט דער יודע?

פערנאנדא: איך ווייס ניט, דורך פערשידענע אורזאַכען האָב איך איהם פון מיין פּראָווינץ פעריאָגט, שפּעטער

האָב איך עטוואָס געהערט דאָס ער זיינען פערשטאַנד פערלאָרען האָט.

קעניג: וואַר ניכט זיין נאָמען ליב ספּרדי?

פערנאַנדא: איך גלויבע זאָ.

קעניג: דיעזען יודען קען איך גוט, וויר האַבען איהם אין איהרע וועלדער געטראָפען אין איינער זעהר טרויעריגען צושטאַנד, איך האָב איהם מיט מיר מיטגעבראַכט און דאַנק מיינען לייבארצט גראַף אַמבּראַזי, איז דער יודע פאָלקאָמען געזונד... ליעבער הערר גראַף, פיהרען זי פאָר איהרען פּאַציענטען (אַמבּראַזי אַב) אַלזאָ זי האַבען דאָך דעם יודען געוויס בעצאַהלט פיר דיעזע בריליאַנטען?

פערנאַנדא: געוויס מיין קעניג (אופּטריט אַמבּראָזי, ליב).

אַמבּראַזי: זי עראינערן זיך ליעבער אַלטער, דאָס איך האָב אייך אַ איבעררַאשנוג פערשפּראָכען, ווען זי ווערדען פאָלקאָם געזונד ווערען, יעצט וויל איך מיין וואָרט האַלטען (נעהמט דאָס קעסטעלע ביים קעניג, צייגט איהם).

קעניג: ווערדען זי דען יודען ערקענען?

פערנאַנדא: גאַנץ בעשטימט, מיין קעניג.

ליב: (האַפּט עס) מיינע.. . מיינע בריליאַנטען, וואָס טוהט זיך דאָ מיט מיר? שלאָף איך צו בין איך וואַך? איך דערמאָן מיך ווי אין אַ חלום!

קעניג: איז דאָס דער יודע?

פערנאַנדא: איך גלויבע, יאַ.

ליב: מיין גאָט, דיעזע שטימע.

קעניג: ווי פיעל אַלזאָ האָבען זי איהם בעצאָהלט?

ליב: שורקע! ווי שעהמסטו דיך ניט בעהויפּטען אין געגענוואַרט פון אונזער עדלען קעניג, דאָס דו האָסט מיר פאָר די בריליאַנטען בעצאָהלט, וועהרענד דו האָסט מיך אַזוי רויבעריש בעהאַנדעלט, מיך געמאַטערט, געשלאָגען, גערויבט און אויך אין קעלער אַריינגעוואָרפען.

קעניג: וואָס האַבען זי דאַרויף צו זאַגען, ליעבער גראַף?

פערנאַנדא: דער יודע איז וואַהנזיניג און זאָגט ליגען ווי אַהונד.

יאזעף: עס איז אַלעס וואַהר, האָבען זי ניכט אין דער געגענוואַרט פון זיינער מאַכטער מודה געוועזען, דאָס זי האָבען די בריליאַנטען, און ווערדען דאַן צוריק געבען ווען זי ווירד איינווילליגען איהרע מעטרעסע צו זיין?

פערנאַנדא: שענדליכע פערליימדונג, דומער טירקע! ווער ביסטו?

יאזעף: איך בין דער ברוידיגאם פון דאס מעדכען, וועלכע דו האסט שענדען וואלען, איך בין דער יודע יאזעף (ווארפט ארונטער זיין באָרד).

שושנה: (דעמאסקירט זיך) און איך זיינע ברויט שושנה.

היה: איך מוז רעדען, אבער איך ווער צוטראסקעט (קנייעט). ליעבער קעניג, איך ווייס דאס דער נאָבלער גראף האט אבגעמאכט מיט איין געהיימען בונד דיך, קעניג, צו טוידטען און פערהאפען די קרוין.

שמעיה: און ער איז ניט געווען פויל, און האט אונזער ליעבען קעניג געשאָסען מיט א קויל, און דערפאר זאָגט שמעיה, אז דער מאשעניק, האט פערדינט סקילה, שריפה, הרג וחנק.

פערנאנדא: שרעקליך! זאָ איין פערפלוכטעס יודען־געזינדעל ער־לויבען זיך מיינע עהרע מיט פיסען צוטרעטען און דו מאיעסטעט, ערלויבסט עס?

ליב: ווען דער נאָבלער הער גראף דרינגט זאָ אויף זיין עהרע, אזוי וויל איך בעטען, מען זאָל איהם גיטיגס פארלעזען דאס פאפיער, וועלכעס ער האט בעגראָבען אין וואלד.

שמעיה: און איך האב עס פון דאָרט ארויסגעגראבען.

חיה: און איך האב עס ביי איהם ארויסגעגנבה׳ט.

קעניג: וואס איז דאס? גראף אמבראזי לעזט עס גיטיגס פאר.

אמבראזי: (לעזט) „וויר, די אונטערצייכענטע פערפליכטען זיך דעם גראף פערנאנדא דע קאסטרא צום קעניג פון שפאניען צו קרוינען, פאלס ער זעלבסט ווירד דעם קעניג דורך איינען שאס טוידטען".

קעניג: נון? וואס זאגען זי יעצט?

פערנאנדא: מיין עדלער קעניג! עס איז וואהר, דאס איך האב איהם אום מיינען דאַרף פעריאָגט, ווייל ער האט שטעטס זיינע ראטען ניט געצאָהלט, צווייטענס, האט ער אלע איינוואָה־נער בעשווינדעלט. דארום האבען די, איינען שענדליכען פלאן אויס־געטראכט, אום מיך צו פערלײמדען, אבער ווער ווייסט עס נאָך בעסער אלס דו, מיין קעניג, דאס די יודען זענען איין שענדליכעס געזינדעל פון וואוכערער און שווינדלער.

ליב: פעררעטער! דו בעשולדיגסט מיין אונגליקליכעס פאלק, און פערגעסט דאס אין דער זעלבען צייט, ווען דו האסט אויף אונזער גוטען קעניג געשאסען, האבען די שווינדלער, זיינע וואונדען געוואשען און געפלעגט!? אהנע צו וויסען דאס עס אונזער קעניג איז, האבען די שווינדלער געריסען, געשענדעט זייער היילינגען סימבאָל, דעם טלית, אום איינען מענשען דאס לעבען צו רעטען. גיעב

אַקוּק אִין יעָרדְעָן לאַנד וואוּ מײַנע בּרִידעָר וואָהנעֶן, זעָנעָן זײ טרײַ דאָס לאַנד, פֿאַר וואָס? ווײַל עָר האָט ליִעבּ דאָס לאַנד וואוּ עָר אִיז געָ-בּוֹירעָן, גִיעבּ אַקוּק אוֹיף דִי לעָנדעָר וואוּ מעָן קוועָלט זײ ווי דִי שאָף, זײַערעָ קִינדעָר צוֹרײַסט מעָן לעֶבּעֶדִיגעָר-הײט פֿאַר זײַערעָ מוּטעָרס אוֹיגעָן, זײַערעָ פֿרויעֶן שעָנדעֶט מעָן עֶפֿעֶנטלִיך אִין דִי גאַסעֶן און זײ ווִילעָן פֿוּן דאָרט זִיך נִישט אַרויסרִיהרעָן; ווײַל זײ האָבּעֶן לִיעבּ דאָס לאַנד, וואוּ זײ זעָנעָן געֶבּאָרעֶן, מעָן לאָזט זײ צוּ קײן מסחר נִישט צוּ און דאָך פֿעָרשפּרײטעֶן זִי, האַנדעֶל, אִינדוּסטרִיע אוֹיף דעָר גאַנצעֶר װעָלט, זײַערעָ קִינדעָר לאָסט מעָן אִין קײנעָ שוּהלעָן און דאָך פֿעָר-שפּרײטעָן זײ לִיכּט, בִּילדוּנג אִין דעָר גאַנצעָר וועָלט, האַ! דאָס אִיז אַזאַ געֶהײמנִים וואָס דוּ גראַף קעָנסט נִיט פֿעָרשטעָהן. אִיז אָבּעָר דִי רעָדעָ פֿוּן שווִינדלעָר און בּעֶטרִיגעָר, זאָ זעָנעָן עָס נִישט דִי יוּדעָן זאָנדעֶרן דוּ און נאָך טוֹיזעָנדעֶר ווי דוּ בִּיסט.

קעָנִיג: פֿעָרנאַנדא פֿוּן קאַסטִיליעָן! אִין געָגעֶנוואַרט פֿוּן גאַנצעָן הוֹיף, בִּיזטוּ עֶנטווִירדִיגט פֿוּן ראַנג און טִיטעֶל. שלִיסט אִיהם אִין קײטעֶן און פִֿיהרט אִיהם אִינ׳ס געֶפֿעֶנגנִיס... דעָר אַלטעֶר ספֿרדִי זאָל געֶאַדעָלט ווערעֶן, און אַלעֶ זײַנעֶ נאַכקאָמעֶן זאָלעֶן פֿרײַעֶן צוּטרִיט האָבּעֶן אִין קעֶנִיגלִיכעֶן הוֹיף.

אמבּראזי: האָך לעֶבּעֶ דעֶר געָרעֶטעֶטעָר קעָנִיג!

אלע: האָך! האָך!

ליב: (קניעט) אוֹיבִּיג ווֶעל אִיך צוזאַמעֶן מִיט מײַנעֶ אוּנגלִיקלִיכעֶ בּרִידעָר גאָט בּעֶטעֶן פֿאַר דאָס לעֶבּעֶן פֿוּן אוּנזעָר געָרעֶכטעֶן העָרשעָר.

כאר: האָך זאָל לעֶבּעֶן אוּנזעָר קעֶנִיג ווִינשעֶן מִיר.
מִיט פֿרײדעֶ גראַטוּלִירעֶן קאָמעֶן אַלעֶ הִיעֶר
יאַ בּעֶגרִיסעֶן מִיט געֶזאַנג,
און מִיט שעֶהנעֶ האַרפֿעֶן קלאַנג
ווִינשעֶן מִיר אַלעֶ יעֶצט
דוּ בִּיזט בּײַ אוּנז געֶשעֶצט.
יאַ בּעֶגרִיסעֶן מִיט געֶזאַנג
און מִיט שעֶהנעֶ האַרפֿעֶן קלאַנג
האָך זאָלסטוּ לעֶבּעֶן
יאַ לעֶבּעֶן נוּר לאַנג, לעֶבּעֶ לאַנג!

שמעיה חיה: ר׳ יוּדִיל אַלִיעדעֶ!
מעֶגסט זִינגעֶן ווי יעֶדעֶר אײנעֶר
דײַן שײנקײט דײַן רײנקײט
דײַן חכמה האָט נִישט קײנעֶר.
מִיט דײַן גײַסט בִּיסטוּ גרוֹיס,

ביזט דער וועלט אַ לעהערר
מען שעצט דיך ניט, מען לאַכט דיך אוים
האָסט קיין פערעהרער.

באר: הורא! הורא! מיט האַרפען קלאַנג
הורא! הורא! נאָר מיט געזאַנג,
הורא! הורא! דער קעניג לעבע לאנג יא.
הורא! הורא! מיט האַרפען קלאַנג.
הורא! הורא! הורא! זאָל לעבען.
יא לעבען לאַנג, לעבע לאַנג.

יאזעף: דאָס טליתל איז דאָך דאָס איינציגע קלייד,
ביי דעם יודען אין זיין ליידען און פרייד.
פון זיין געבורטסטאַג ביז אין קבר
געהט עס מיט איהם מיט
ווערט איבעראַל געיאָגט,
זיין לעבען איז געפּלאָגט.
אַלעס וואָס ער פערמאָגט
נעמט מען צו ביים איהם,
אַלעס אַלעס נור דעם טלית,
דאָס נעהמט מען ניט.

פאָרהאַנג.

!!! וויכטיג פאר ארטיסטען און אמאטארען !!!

אין אונזער ספּעציעלען פערלאַג „יודישעס טעאַטר-ביבליאָטעק" געפינט זיך אויסער דעם גרעסטען אויס-וואַהל פון אַלע טעאַטער-שטיקע אויך צענזורקעס און נאָטען פאַר אָרקעסטער און כאָר
די פּרייזען לויט דעם ווערטה פון יעדעם שטיק זענען זעהר מעסיגע.
בעשטעללונגען ווערען אַרויסגעשיקט זאָפאָרט, נאָכן עמפּפאַנג אַ געוויסער סומא האַנדגעלד.

עס איז-ערשיענען די בעריהמטע אפערעטע פון י. גארדין.
„די שעהנע מרים"
מוזיק פון מאַגעלעסקא, פּרייז 30 קאָפּ.

Книж. маг. Издат. „Явне" Варшава, Дикая 13.

טעאַטער ביבליאָטעק פערלאַג פּ. קאָנטאָראָוויטש וואַרשאַ.

יעקב גאָרדינס דראַמען.

דער אומבעקאַנטער. 30
אלישע בן אבויה. 25
דער אמת. 30
גאָט, מענש און טייפעל. 30
געבריודער לוריא. 25
דבורה'לע מיוחסת. 20
דוד'ל משורר. 30
ווילדע פּרינצעסין. 30
ווילדער מענש. 25
האַשע די יתומה. 30
יודישער קעניג ליר. 25
מירעלע אפרת. 30
מעדעאַ. 30
דער מטורף. 30
סאַפּפאָה. 25
קרייצער סאָנאַטאַ. 25
די שחיטה. 30
די שבועה. 30
שעהנע מרים. 25

מאַרק אַרנשטיין.

ווילנער בעל הבית'ל. 50
אייביגע ליעד. 12
אייביגער יוד הייערמאַנס. 7

אברהם גאָלדפאַדען.

באָבע און אייניקעל. 20
בר כוכבא. 30
דאָקטאָר אַלמאַסאַדאַ. 20
כישופמאַכערין. 20
לא תחמוד. 25
דער ליגנער – טודרוס בלאָז – 30
עקדת יצחק. 25
קבצנזאָהן עט הונגערמאַן. 20
קוני לעמעל. 20
שולמית. 25
שמענדריק. 20

לאַטיינער.

אשה רעה. 25
בליהמעלע. 25
בת שבע אָדער ווינשפינערל. 30
דוד'ס פידעלע. 25
חרבן ירושלים. 25
חינקע פינקע. 25

יודישע קינד. 30
יודישע הארץ. 30
יודעלע בלינדער. 30
סדר נאַכט. 30
עזרא עוויגער יוד. 30
קרח'ם אוצרות אָד. ר טאַמאָן געלד-גאָט. 25
שרה שיינדעל. 25
שלמה גאָרגיל. 22
דער מאַן אונטער'ן טיש. 10
על נהרות בבל. 30
קידוש השם. 30
דער שטן אין גן עדן. 30

פערשיעדענע.

אידישע נשמה י. טער. 30
בערעק יאָסעלעוויטש. 25
אוריאל אַקאָסטאַ–לערנער. 25
אַ מענש זאָל מען זיין–שור. 30
בן הדור האָרוויץ. 25
בית דוד האָרוויץ. 30
בוסתנאי אויערבאַך. 25
געבראָכענע הערצער ליבין. 25
גליקס-פערגעסענע פינסקי. 7
דאָראַ שליפערשטיין. 25
די עגונה לערנער. 25
הערצעלע מיוחס ריכטער. 25
ושידאָווקאַ לערנער. 25
ושאָן און מאַדלענאַ מירבאָ. 25
חפני און פנחס שאַרקאַנסקי. 25
טאַטע מאמעס צרות געבעל. 20
יוסף אין עגיפטען לאַטיינער. 52
ישיבה בחור זלאָטאַרעווסקי. 25
כל נדרי שאַרקאַנסקי. 20
משה חיט ריכטער. 25
מאָטי מלך סטאָליער. 30
עתליה האָרוויץ. 25
חנה'לע די נעהערין פיינמאַן. 30
דער ביזלן ראַקאָוו. 30
זיין ווייב'ס מאַן. 30
עוריה גביר היל. 20
יום החופה. 30
די רויבער פון שיללער. 35
שלום בית. 25
שמע ישראל דימאָוו. 25
שבת קדש פיינמאַן. 30

Книгоизд. П. КОНТОРОВИЧЪ, Варшава. Слиская 35.
Warschau, P. KONTOROWICZ, Sliska 35.